

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 16

JULES VERNE

DR. OX'UN BİR FANTEZİSİ

ALFA

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 16

DR. OX'UN BİR FANTEZİSİ

Quiquendone, belediye başkanı Van Tricasse ve danışmanı Niklausse tarafından akıllıca yönetilen küçük bir şehirdir. Oldukça soğukkanlı ve sakin insanlar olan Quiquendonelılar, son derece ağır işleyen bir rutinin içinde hayatlarına devam ederler. Ta ki bir gün şehre gelen şaşırtıcı Doktor Ox, belediye başkanıyla anlaşıp, tüm şehre ücretsiz olarak gazlı sokak lambaları yerleştirmenin sözünü verene kadar. Alelacele bir fabrika kurulur, kaldırım taşlarının altına açılan kanallar hızla ilerler ve sokak lambaları bir kahraman edasıyla yükselmeye başlar. Fakat değişen sadece sokaklar ve caddeler değildir. Şehir halkı da yavaş yavaş değişmeye ve başka insanlara dönüşmeye başlamıştır.

ALFA

@alfakitap

alfakitap

f alfakitap

www.alfakitap.com

9 786051 717340

JV 16 DOKTOR OX'UN BİR FANTEZİSİ

JULES VERNE

1828 yılında Fransa'nın Nantes kentinde doğdu. Ailesinin isteğine uyarak hukuk diploması aldı. Şahsen tanıştığı Victor Hugo, Alexandre Dumas (Fils) gibi yazarların etkisinde tiyatro eserleri, şiirler yazdı. Yaşadığı bohem hayata kızan babasının maddi desteğini çekmesi üzerine geçimini yazarak karşılamaya karar verdi. 1863'te kaleme aldığı *XX. Yüzyılda Paris*'i yayıncısı Hetzel fazla uçuk bulup yayımlamadı. Bir tarafa atılan bu müsveddeler ancak 1994'te bulunup yayımlanabildi. Bir tek bu kitaba bakarak bile günün bilimsel ve teknolojik gelişmelerinden hareketle yüz yıl sonraki gelişmelere ilişkin kestirimlerde bulunmakta Jules Verne'nin dünyada bir eşinin daha olmadığı görülür. Verne, “Olağanüstü Yolculuklar” üst başlığıyla yayımlanan romanlarında okurunu Fransa'dan başlayıp diğer Avrupa ülkelerinde, sonra Türkiye dahil Asya, Afrika, Amerika, Avustralya'da, kutuplarda, okyanuslardaki takımadalarda, derken gezegenimizin içinde yolculuğa çıkardıktan sonra Ay'a, daha sonra da Güneş Sistemine götürür. Fantastik sayılabilecek roman ve öykülerinin yanı sıra bilimkurgu sınırlarında dolaşanları da bulunmakla birlikte eserlerinin çoğunun yarı-bilimsel romanlar olduğunu söylemek pek yanlış olmaz. 1905'te Amiens'de öldüğünde aralarında *Seksen Günde Devri Âlem*, *İki Sene Okul Tatili*, *Denizler Altında Yirmi Bin Fersah* gibi dünyanın en çok okunmuş kitaplarının da bulunduğu, bir kısmı ölümünden sonra basılacak olan çok sayıda eser bırakmıştı. Eserlerinin sayısını tam olarak vermek zordur. Bilinen 54 romandan başka 22 öykü kitabı, inceleme kitapları bulunmaktadır.

HAKAN TANSEL

1960'ta İstanbul'da doğdu. 1980'de Saint Joseph Fransız Erkek Lisesini bitirdi. Dönemin politik koşulları dolayısıyla 1981-1989 arasında Fransa'da kaldı. 1994'ten beri Bodrum'un bir köyünde yaşamakta ve 2001'den beri çeviri yapmaktadır. Boris Vian, Philippe Djian, Eric Fottorino, Yvés Simon, Katherine Pancol, Maxim Chattam, Gilles Legardinier, Jose Rodrigues Dos Santos gibi birçok yazara ait, yayımlanmış otuza yakın çevirisi vardır.

Doktor Ox'un Bir Fantezisi: Une Fantaisie du docteur Ox

© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Kitabın tüm yayın hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Fransızcadan Çeviren Hakan Tansel

İllüstrasyonlar Lorenz Froelich

Kapak Tasarımı Elif Çepikkurt

Sayfa Tasarımı Yavuz Karakaş

ISBN 978-605-171-734-0

1. Basım: Mayıs 2018

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftehavuzlar Yolu, Acar Sanayi Sitesi, No: 8, Bayrampaşa-İstanbul

Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29

Sertifika no: 12088

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi, Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul

Tel: (0212) 511 53 03 Faks: (0212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 10905

OLAĞANÜSTÜ YOLCULUKLAR 16

Çeviren

HAKAN TANSEL

ALFA

**1877 yılında
Jules Verne'in
Doktor Ox
novellasında
ilham alınarak
bir opera oyunu
sahnelenmiştir.
Operanın librettosu
Philippe Gille
tarafından yazılmış,
müziği ise
Jacques Offenbach
tarafından
bestelenenmiştir.**

I

VELHASIL KÜÇÜK QUIQUENDONE ŞEHRİNİ EN İYİ HARİTALARDA BİLE ARAMAK NAFİLE

Eski ya da yeni bir Flandra haritasında küçük Quiquendone şehrini ararsanız, bulamamanız olasıdır. Yani Quiquendone kayıp bir kent midir? Hayır. Gelecekteki bir şehir midir? O da değil. Coğrafyacılara rağmen mevcuttur, hem de sekiz dokuz yüzyıldır. Hatta kişi başına bir can düştüğü kabul edildiğinde, iki bin üç yüz doksan üç sakini vardır. Flandra'nın tam ortasında, Audenarde'in on üç buçuk kilometre kuzeybatısı ve Bruges'ün on beş küsur kilometre güneydoğusunda yer alır. Escaut Nehrinin küçük kolu Vaar, Tournai'deki gibi hâlâ ortaçağ tarzı, antika bir çatıyla kaplı üç köprüsünün altından geçer. İlk taşı 1197'de, geleceğin Konstantinopolis imparatoru Kont Baudouin tarafından konmuş eski şatosu ve gotik yarım pencere, tepesi yerden üç yüz elli yedi ayak yükseklikteki gözetleme kulesinin

hükmettiği bir dizi mazgalla çevrili belediye sarayı hayranlık uyandırıcıdır. Burada her saat başı, ünü meşhur Bruges kariyonunu¹ aşan ve tam bir hava piyanosu olan beş oktavlık kariyonun sesi duyulur. Yabancılar –daha önce Quiquendone’a hiç gelmemişlerse–, Nassau’lu Willem’in Brandon tarafından yapılmış ayakta portresinin süslediği Stathouders² Salonu’nu, XVI. yüzyıl mimarisinin başyapıtı Saint-Magloire Kilisesinin jubesini, büyük Saint-Ernuph Meydanının ortasında yer alan, şahane bezemesi demirci-ressam Quentin Metsys’in eseri ferforje kuyuyu, Gözüpek Charles’ın artık Bruges’ün Notre-Dame Kilisesinde yatan kızı Bourgogne’lu Marie için inşa edilmiş geçici mezarı vs ziyaret etmeden, bu değişik kentten asla ayrılmazlar. Neticede, Quiquendone’un asıl sanayisi, büyük ölçekli arpa özü şekerlemesi ve çırpılmış krema imalatıdır. Babadan oğula geçen yönetim asırlardır Van Tricasse ailesinin elindedir. Ama Quiquendone yine de Flandra haritasında bulunmaz! Bu, coğrafyacıların bir dalgınlığı mıdır? Bilinçli bir atlama mı söz konusudur? Bu hususta bir şey söyleyemem; lakin Quiquendone, dar sokakları,

¹ Kariyon: Bir dizi çandan oluşan, el ve ayak pedallarıyla çalınan bir müzik aleti –çn.

² Stathouder: Şimdiki Belçika ve Hollanda’yı kapsayan Pays-Bas’daki İspanyol valisine ve sonra, XVII. Yüzyılda Birleşik-Eyaletler adıyla bağımsızlığını ilan eden Hollanda’nın yürütme gücü başkanına verilen isim.

müstahkem surları, İspanyol tarzı evleri, sebze-meyve hali ve belediye başkanıyla, sahiden mevcuttur – öyle ki, yakın geçmişte, şaşırtıcı, olağanüstü ve inanılmaz olduğu kadar gerçek olaylara sahne olmuştur. Bahis konusu hadiseler işbu anlatıda hakikate sadık bir şekilde aktarılacaktır.

Kuşkusuz, Batı Flandra'nın Flamanları hakkında kötü bir şey ne söylenebilir ne de düşünülebilir. İyi niyetli, akıllı uslu, aşırı tutumlu, cana yakın, sakın mizaçlı, konuksever, belki zihinsel ve dilsel bakımdan biraz ağır insanlardır; fakat bu durum, memleketlerinin en ilginç şehirlerinden birinin niye hâlâ modern haritalıkta kendini göstermediğini açıklamaz.

Bu ihmalin üzücü olduğu su götürmez. Bari tarih, olmadı kronikler, daha olmadı ülke gelenekleri Quiquendone'dan bahsetseydi! Ama hayır, ne atlaslarda adı geçer, ne rehberlerde, ne de seyahat kitaplarında... Kasabaları bulup çıkarmakta üstüne olmayan dirayetli Bay Joanne¹ bile orası hakkında tek kelime etmez. Bu sessizliğin kentin sanayi ve ticaretine ne denli zarar vermesi gerektiğini kestirmek zor değil. Ama hemen ekleyelim ki, Quiquendone'da ne sanayi ne de ticaret gelişmiştir ve bu mesele kimsenin umurunda değildir. İç piyasada tüketilen arpa özü şekerlemeleri ve çırpılmış

¹ Adolphe Joanne (1813-1881), birçok rehber yazmış Fransız coğrafyacı.

kreması şehir dışına ihraç edilmez. Velhasıl Quiquendone'luların kimseye ihtiyaçları yoktur. Arzuları sınırlı, yaşantıları mütevazıdır; sakin, ölçülü, soğuk ve ağırkanlıdırlar; Escaut ve Kuzey Denizi arasında hâlâ ara sıra rastlandığı gibi, tek kelimeyle "Flamandırlar".

II

BELEDİYE BAŞKANI VAN TRİCASSE VE MECLİS ÜYESİ NİKLAUSSE KENTİN SORUNLARINI GÖRÜŞÜYORLAR

“Buna inanıyor musunuz?” diye sordu Belediye Başkanı.

“İnanıyorum,” diye cevap verdi Meclis Üyesi, birkaç dakika sustuktan sonra.

“Ne ki asla iyice düşünmeden harekete geçmemek gerek.”

“Bu son derece önemli mesele hakkında on senedir konuşuyoruz,” diye karşılık verdi Meclis Üyesi Niklausse. “Ve itiraf etmeliyim ki karar verme sorumluluğunu hâlâ üstlenemem, Sayın Van Tricasse.”

“Tereddüt etmenizi anlıyorum,” diye devam etti Belediye Başkanı, on beş dakikadan fazla düşündükten sonra. “Kararsızlığınızı anlıyor ve paylaşıyorum. Meseleyi daha geniş bir şekilde incelemekten hiçbir karar almamamız akıllıca olur. “

“Quiquendone gibi huzurlu bir şehirde asayiş komiseri kadrosunun lüzumsuz olduğu kesin.”

“Selefimiz,” diye yanıtladı Van Tricasse ciddi bir tonda, “selefimiz bir şey için asla kesin demezdi, buna asla cesaret edemezdi. Her iddia tatsız geri dönüşlere açıktır.”

Meclis Üyesi tasdik anlamında başını salladıktan sonra, yaklaşık yarım saat sessiz kaldı. Başkan ve üyenin parmaklarını dahi kıpırdatmadıkları bu süreyi müteakip Niklausse, Van Tricasse’a, kendisi gibi selevinin de aklına –aşağı yukarı yirmi yıl evvel– Quiquendone kentine senede bin üç yüz yetmiş beş küsur franga patlayan bu asayiş komiseri kadrosunu iptal etmenin gelip gelmediğini sordu.

“Elbette,” diye cevap verdi elini heybetli bir yavaşlıkla açık alnına götüren Belediye Başkanı, “elbette geldi, ama o saygıdeğer zat, ne bu hususta ne de idari tedbirlerle ilgili başka bir konuda karar alma cesareti gösteremedi. öldü. Bilge bir adamdı. Niye ben de onun gibi yapmayayım ki?”

Meclis Üyesi Niklausse başkanın düşüncesine karşı çıkmak için bir neden bulamadı.

“Hayatı boyunca hiçbir şeye karar vermeden ölen biri,” diye ciddi bir edayla ekledi Van Tricasse, “bu dünyada mükemmelliğe ermeye çok yaklaşmış demektir!”

Belediye Başkanı, bunu söyledikten sonra, küçük parmağının ucuyla, boğuk sesi daha ziyade bir iç çekişi andıran bir zile bastı. Neredeyse akabinde, birkaç hafif adım, sahanlığın döşeme taşlarında yavaşça süzüldü. Kalın bir

halıda yürüyen bir fare bile daha az gürültü çıkaramazdı. Odanın kapısı yağlanmış menteşelerinde dönerek açıldı. Uzun saç örgüleri olan, sarışın bir genç kız göründü. Gelen Suzel Van Tricasse'tı, başkanın biricik kızı. Babasına, tam kararında doldurulmuş piposunu ve küçük bir bakır maltız verdi ve tek kelime etmeksizin hemen ortadan kayboldu; odadan çıkışı girişinden daha gürültülü olmamıştı.

Saygıdeğer Belediye Başkanı piposunun kocaman lülesini tutuşturdu ve çok geçmeden mavimtırak bir duman bulutunun ardında silinerek, Meclis Üyesi Niklausse'u derin mi derin düşünceleriyle baş başa bıraktı.

Quiquendone'un yönetiminden sorumlu bu iki önemli şahsın konuştukları oda, koyu renk ahşap heykellerle zengince bezenmiş bir görüşme salonuydu. Bir meşenin yakılabileceği ya da bir öküzün kızartılabileceği kadar geniş bir ocak olan yüksek şömine, odanın bir duvarını tamamen kaplıyor; karşısında, alacalı bulacalı vitrayları güneş ışınlarını tatlı tatlı süzen kafesli bir pencere yer alıyordu. Şöminenin üstündeki antika bir çerçevede, sıradan görünüşlü, yaşlı bir adamın portresi göze çarpıyordu. Hemling'e atfedilen resim, soyağaçları hakikaten XIV. Asra, Flamanlar ve Gui de Dampierre'in İmparator Rudolf Von Habsburg'a karşı savaşmak zorunda kaldıkları döneme kadar dayanan Van Tricasse'ların bir atasını temsil ediyor olmalıydı.

Bu görüşme odası, Quiquendone'un en güzel binalarından birinin, Belediye Başkanı'nın evinin bir parçasıydı. Gotik mimarinin bütün beklenmedik, değişken, pitoresk ve fantezi özellikleriyle, Flaman zevkine göre inşa edilmiş bu ev şehrin en ilginç anıtları arasında sayılıyordu. Aziz Bruno tarikatına ait bir manastır ya da bir sağır ve dilsizler kurumu bile bu konut

kadar sessiz olamazdı. Burada gürültü çıkmazdı; yürünmez, süzülünürdü; konuşulmaz, fısıldaşılırdı. Mamafih evde hiç kadın eksik olmazdı. Belediye Başkanı Van Tricasse'ın yanı sıra, karısı Bayan Brigitte Van Tricasse, kızı Suzel Van Tricasse ve hizmetçisi Lotché Janshéu de orada yaşamaktaydı. Belediye Başkanı'nın kardeşi Hermance Hala'yı da saymak yerinde olur. Bu kız kurusu hâlâ, yeğeni Suzel'in küçük bir kızken kendisine taktığı Tatanémance¹ adıyla anılmaktaydı. Lakin tüm bu çekişme, gürültüpatırtı ve gevezelik etkenlerine rağmen, Belediye Başkanı'nın evi bir çöl kadar sakindi.

Belediye Başkanı, elli yaşında, ne şişman ne zayıf, ne kısa ne uzun, ne yaşlı ne genç, ne renkli ne solgun, ne şen ne üzgün, ne memnun ne sıkkın, ne enerjik ne cansız, ne mağrur ne mütevazı, ne iyi ne kötü, ne cömert ne cimri, ne cesur ne korkak, ne fazla ne eksik – *ne quid nimis*² –, her bakımdan ölçülü bir adamdı. Ama hareketlerinin değişmez yavaşlığını, biraz sarkık çenesini, devamlı kalkık gözkapaklarını, tek kırışığı bile bulunmayan pirinç bir levha kadar düz alnını, pek şişkin olmayan kaslarını gören bir fizyonomist, Belediye Başkanı Van Tricasse'ın soğukluğun ta kendisi olduğunu kolayca anlardı. Asla –ne öfke ne de tutkudan–

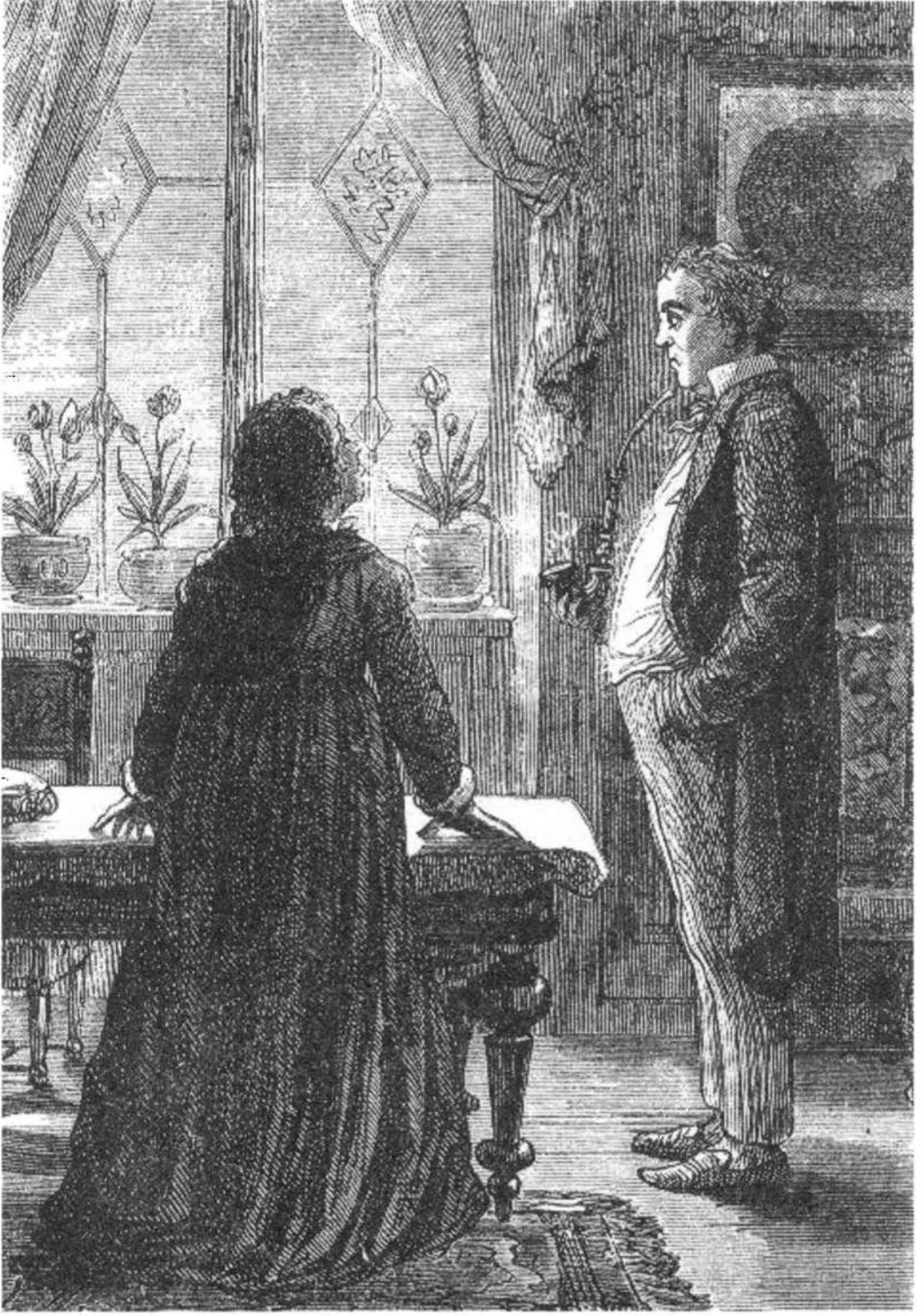
¹ Fransa'da "tata" sözcüğü çocuk dilinde hala-teyze anlamında kullanılır –çn.

² "Hiç aşırılığı olmayan" anlamında Latince bir özdeyiş –çn.

herhangi bir heyecan bu adamın kalp atışlarını hızlandırmamış, yüzünün kızarmasına sebep olmamış, hiçbir zaman gözbebekleri geçici bile olsa bir anlık kızgınlığın etkisiyle küçülmemişti. Daima güzel, ne çok bol ne fazladır, bir türlü eskitemediği giysilerle dolaşırdı. Köşeli, gümüş tokalı, tabanı üç kat, kullanma süresinin uzunluğu ayakkabıcısını umutsuzluğa sürükleyen, kocaman ayakkabılar giyerdi. Taktığı geniş şapka, Flandres'in kesin bir şekilde Hollanda'dan ayrıldığı dönemden kalmaydı ki bu, kutsal başlık kırk yıllık bir geçmişe sahip demekti. Ama elden ne gelir? Ruh kadar bedeni, beden kadar giysileri de yıpratmış tutkulardır ve muhterem, hissiz, uyuşuk ve kayıtsız Belediye Başkanımızda hiçbir şey tutku uyandırmazdı; o yıpratmaz ve yıpranmazdı ve tam da bu yüzden Quiquendone kenti ve huzurlu sakinlerini idare etmesi gereken kişinin kesinlikle kendisi olduğuna inanırdı. Aslında şehir de sakinlikte Van Tricasse'ların evinden aşağı kalmazdı. Belediye Başkanı, her halükarda kansının, iyi yürekli Bayan Brigitte Van Tricasse'ın altmış yıldır dünyada tattığı derin huzuru kesinlikle bulamayacağı mezarına kendisinden önce gittiğini gördükten sonra, insan hayatının en uç sınırlarına bu sakin evde ulaşmayı düşünüyordu.

Bu durum bir açıklama gerektiriyor.

Van Tricasse ailesi Jeannot ailesi diye de anılabilirdi aslında. Şu sebeple:

Herkes bu kendine özgü şahsiyetin bıçağının, yıprandığı zaman sapını, işe yaramadığı zaman ağzını değiştirmekten oluşan ve sürekli yinelenen şu çifte işlem sayesinde sahibi kadar meşhur ve bir o kadar aşınmaz olduğunu bilir. Van Tricasse ailesinde çok uzun bir süredir uygulanan ve doğanın biraz garip bir hoşgörüy-le rıza gösterdiği işlem de kesinlikle aynıydı.

1380'den beri hep, dul kalan bir Van Tricasse erkeğinin kendinden genç bir Van Tricasse'la tekrar evlendiği ve bilahare dul kalan kadının da daha genç bir başka Van Tricasse'la yeniden evlendiği, sonra o da dul kalan adamın yine evlendiği ve işleyişin kesintisiz bir şekilde devam ettiği görülmüştü. Sırası gelen mekanik bir düzen dahilinde ölüyordu. O yüzden Saygıdeğer Bayan Brigitte Van Tricasse halihazırda ikinci kocasıyla beraberdi ve tüm görevlerini yerine getirmekte kusur etmeyecekse, öbür dünyaya kendisinden on yaş küçük eşinden önce göçerek, yeni bir Van Tricasse kadınına yer açmalıydı. Muhterem Belediye Başkanı aile geleneklerinin bozulmaması için kesinlikle buna güveniyordu.

Kapıların gıcırdamadığı, camların titremediği, parkelerin çıtırdamadığı, şöminelerin gürüldemediği, rüzgârgüllerinin dönerken ötmediği, mobilyaların çatırdamadığı, kilitlerin tıkırdamadığı, sahiplerinin gölgelerinden daha fazla gürültü yapmadığı bu sakin ve sessiz ev böyleydi işte. Tanrı Harpokrates Sessizlik Tapınağı için mutlaka orayı seçmişti.

III

KOMİSER PASSAUF HEM BEKLENMEDİK HEM DE GÜRÜLTÜLÜ BİR GİRİŞ YAPIYOR

Meclis Üyesi ve Belediye Başkanı arasındaki, yukarıda aktardığımız ilginç konuşma başladığında, saat öğleden sonra iki kırk beşti. Van Tricasse, bir paket tütünün dörtte birini alabilen koca piposunu yaktığında üç kırk beş olmuştu ve içmeyi ancak beş otuz beşte bitirdi.

Bütün bu süre zarfında, konuşmacıların ikisi de tek kelime etmedi.

Hep bir konuyu açmak istemezmiş gibi yaparak yine de ondan söz eden ve kararsız bir tavır sergileyen Meclis Üyesi saat altıya doğru, kaldıkları yerden devam etti:

“Kararımız ne peki?”

“Hiçbir karar vermemek,” diye karşılık verdi Belediye Başkanı.

“Sonuç itibarıyla haklı olduğunuza inanıyorum, Van Tricasse.”

“Ben de öyle, Niklausse. Asayiş komiseri hakkında daha sonra bir karar alırız... Daha çok bilgi topladığımız zaman... Acelesi yok, bir ay evvel bir ay sonra fark etmez.”

“Hatta bir yıl bile...” diye yanıtladı Niklausse, cebinden çıkardığı mendili açıp, kusursuz bir incelikle kullanırken.

Bir saatten fazla süren bir sessizlik daha çöktü. Konuşmadaki bu yeni duraklamayı hiçbir şey, evin sahibi kadar ağırkanlı köpeği iyi huylu Lento'nun gelip görüşme odasında kibarca gezinmesi bile kesintiye uğratamadı. Ağırbaşlı köpek kendi türündekilerin hepsi için örnek teşkil ediyordu! Kartondan yapılmış ve patilerinde minik tekerlekler olsa dahi, ziyareti esnasında daha az gürültü çıkaramazdı.

Saat sekize doğru, Lotché buzlu camdan yapılmış antika lambayı getirdikten sonra, Meclis Üyesine dönen Belediye Başkanı:

“Acilen halletmemiz gereken başka işimiz yok mu, Niklausse?” diye sordu.

“Hayır, Van Tricasse, bildiğim kadıyla hiç yok.”

“Audenarde Kulesinin yıkılmak üzere olduğu söylenmemiş miydi, peki?”

“Aslında öyle,” diye cevap verdi Meclis Üyesi. “Ve bir gün yoldan geçen birini ezerse, kesinlikle şaşırmam.”

“Ya!” dedi Belediye Başkanı. “Umarım, başımıza böyle bir felaket gelmeden, o kuleye dair bir karara varırız.”

“Umarım varınız, Van Tricasse.”

“Çözömlenmesi gereken daha acil sorunlar var.”

“Şüphesiz, diye cevap verdi Meclis Üyesi, mesela dericiler çarşısı”

“Hâlâ yanıyor mu, orası?” diye sordu Belediye Başkanı.

“Evet, üç haftadır yanıyor.”

“Meclis'te, yanmaya, bırakma kararı almamış mıydık?”

“Öyle yaptık, Van Tricasse, hem de sizin öneriniz üzerine.”

“O yangının haktan gelmenin en kolay ve kesin yolu bu değil miydi?”

“Şüphesiz.”

“Bekleyelim o halde. Hepsi bu kadar mı?”

“Bu kadar,” diye cevap verdi, önemli bir işi unutmadığından emin olmak ister gibi alnını kaşıyarak.

“Ha!” dedi Belediye Başkanı. “Saint-Jacques Mahallesinin aşağı tarafını sel basması tehlikesi yaratan bir su kaçağından bahsedildiğini de duymuştunuz, değil mi?”

“Doğru,” diye yanıtladı Meclis Üyesi. “Kaçağın dericiler çarşısının üstünde vuku bulmaması ne üzücü. Yangınla doğal bir şekilde mücadele eder ve bizi tartışma zahmetinden kurtarırdı.”

“Ne yapalım, Niklausse?” diye cevap verdi saygıdeğer Belediye Başkanı. “Kazalardan daha mantıksız bir şey yoktur. Aralarında

hiçbir alaka bulunmaz ve gönül öyle istese de, birini bastırmak için diğerinden faydalanılamaz.”

Muhatabı ve dostunun, Van Tricasse’ın bu ince yorumunun tadını alması belli bir süre gerektirdi.

“Sahi!” diye devam etti Meclis Üyesi Niklausse, birkaç saniye sonra. “Büyük işimiz hakkında konuşmadık bile!”

“Hangi büyük iş? Büyük bir meselemiz mi var yani?” diye sordu Başkan.

“Elbette var: Şehrin aydınlatılması.”

“Ha, evet!” diye karşılık verdi Belediye Başkanı. “Doktor Ox’un aydınlatma sistemi mi?”

“Kesinlikle.”

“Ee? Ne olmuş ona?” dedi Başkan. “İşler yolunda gidiyor, Niklausse. Boruların döşenmesine başlandı bile. Fabrika da bütünüyle tamamlandı.”

“Bu işte biraz acele etmiş olabiliriz,” dedi Meclis Üyesi, başını sallayarak.

“Belki,” diye yanıtladı Belediye Başkanı, “ama bir mazeretimiz mevcut: Deneyinin tüm masraflarını Doktor Ox karşılıyor. Bizim cebimizden tek kuruş çıkmayacak.”

“Mazeretimiz bu hakikaten. Hem sonra, çağa ayak uydurmak lazım. Deney başarıya ulaşırsa, Quiquendone Flandres’in oksii... bilmem ne gazıyla aydınlatılan ilk kenti olacak. Şu gazın adı neydi sahi?”

“Oksihidrat.”

“Yaşasın oksihidrat gazı o halde.”

O sırada kapı açıldı ve Lotché başkana yemeğinin hazır olduğunu bildirdi.

Ayağa kalkan Meclis Üyesi, onca mesele ve karardan iştahı açılmış Van Tricasse'tan müsaade istedi. Sonra, İleri Gelenler Meclisi'nin gerçekten önemli Audenarde Kulesi sorunu hakkında geçici bir karar alıp almamaya karar vermek için oldukça ileri bir tarihte toplanması konusunda mutabık kaldılar.

Bunun üzerine, biri diğerini yolcu etmekte olan iki saygın yönetici, sokağa açılan kapıya yöneldiler. Meclis Üyesi, son sahanlığa vardığında, Quiquendone'un henüz Doktor Ox'un ışıklandırma sisteminin aydınlatmadığı karanlık sokaklarında kendisine yol gösterecek ufak bir fener yaktı. Gece karanlık, aylardan ekimdi ve şehir hafif bir sise gömülmüştü.

Meclis Üyesi Niklausse'un yola çıkış hazırlıkları en az on beş dakika aldı, zira fenerini yaktıktan sonra, ayaklarına inek derisiyle takviye edilmiş tahta ökçeli ayakkabılarını, ellerine de koyun derisinden yapılmış kalın eldivenlerini geçirmesi gerekti. Ardından, redingotunun kürklü yakasını kaldırdı, fötr şapkasını kaşlarına kadar indirdi, şemsiyesinin karga gagasını andıran sapını sımsıkı kavradı ve dışarı çıkmaya niyet etti.

Efendisine ışık tutan Lotché kapının kol demirini çekmek üzereyken, dışarıda beklenmedik bir hengâme koptu.

Evet, ilk anda insana inanılmaz gelen, gerçek bir gürültü, herhalde İspanyolların 1513'te kale burcunu alışlarından beri işitilmemiş bir patırtı, dehşet verici bir patırtı, Van Tricasse'ların derin bir uykuya dalmış eski evlerinde yankılandı. O ana dek hiçbir sert dokunuşa maruz kalmamış kapıya vuruluyordu! Güçlü bir el tarafından kullanılan budaklı bir sopa olması gereken yaralayıcı bir aletle peş peşe darbeler indiriliyordu! Vuruşlara haykırışlar karışıyordu; bir çağrı. Sözcükler açıkça duyuluyordu:

"Bay Van Tricasse! Sayın Belediye Başkanı! Kapıyı açın, çabuk açın!"

Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi, tam anlamıyla şaşkın bir halde, tek kelime etmeden birbirlerine bakıyorlardı. Böyle bir durum hayal güçlerini aşıyordu. Şatonun 1285'ten beri çalışmamış, eski, ince ve uzun topu görüşme odasında ateşlenmiş olsa, Van Tricasse evinin sakinleri bundan daha fazla "afallayamazlardı". Kullandığımız tabiri hoş görün, doğruluğu dolayısıyla, kabalığının kusuruna bakmayın.

Bu arada darbeler, çığlık ve çağrılar katlanarak devam ediyordu. Soğukkanlılığına yeniden kavuşan Lotché konuşmayı göze aldı:

"Kim o?" diye sordu.

"Benim, ben! Ben!"

"Siz kimsiniz?"

"Komiser Passauf!"

Komiser Passauf! On yıldır görev kadrosunun iptali tartışılan şahsın ta kendisi! Ne olmuştu acaba? Yoksa Bourgognelular on dördüncü asırdaki gibi Quiquendone'u istila mı etmişlerdi? Sükûnet ve uyuşuklukta Belediye Başkanı'ndan hiç de aşağı kalmayan Komiser Passauf'u bu derece heyecanlandırmak için en az o kadar mühim bir hadise olması gerekirdi.

Van Tricasse'ın bir işaretiyle –çünkü muhterem zat tek kelime edemiyordu– sürgü çekilip, kapı açıldı.

Komiser Passauf, fırtına gibi, sofaya daldı.

“Ne oluyor, Komiser Bey?” diye sordu, en zor anlarda bile sağduyusunu yitirmeyen yiğit kız, Lotché.

“Ne mi oluyor?!” diye cevap verdi, fal taşı gibi açılmış gözleri tam bir telaş ifade eden Passauf. “Olan şu: Bir ziyafet veren Doktor Ox'un evinden geliyorum ve orada...”

“Orada?” dedi Meclis Üyesi.

“Orada, bir atışmaya şahit oldum, mesele şu ki... Sayın Belediye Başkanı, politika konuşuldu!”

“Politika!” diye tekrarladı Van Tricasse, perüğünü kabartarak.

“Politika!” diye devam etti Komiser Passauf. “Quiquendone'da belki yüz yıldır yapılmamış bir şey! Tartışma büyüdü tabii! Avukat André Schut ve Doktor Dominique Custos, belki de onları açık araziye yollayacak bir şiddetle birbirlerine girdiler...”

“Açık araziye!” diye bağırdı Meclis Üyesi. “Düello! Quiquendone’da bir düello! Avukat Schut ve Doktor Custos birbirlerine ne söylediler, peki?”

“Kelimesi kelimesine, şöyle: Avukat Bey, dedi doktor rakibine, biraz ileri gidiyor ve laflarınızı yeterince tartmıyorsunuz gibime geliyor!”

Belediye Başkanı Van Tricasse ellerini birleştirdi. Beti benzi atan Meclis Üyesi feneri elinden düşürdü. Komiser kafa salladı. Yöre eşrafından ikisi arasında sarf edilen, açıkça tahrik edici bir cümle!

“Şu Doktor Custos kesinlikle tehlikeli bir adam,” diye mırıldandı Van Tricasse, “gözü çabuk dönüyor!”

Bunun üzerine Meclis Üyesi Niklausse ve komiser, Başkan Van Tricasse’la beraber görüşme salonuna girdiler.

IV

DOKTOR OX'UN BİRİNCİ SINIF BİR FİZYOLOJİST VE CÜRETKÂR BİR DENEYCI OLDUĞU ANLAŞILIYOR

Doktor Ox gibi acayip bir adla tanınan bu şahsiyet kim peki?

Kesinlikle ayrıksı bir tip, ama aynı zamanda cesur bir bilgin, çalışmaları Avrupa'nın tüm bilim âleminde bilinen ve takdir gören bir fizyolojist; Davy, Dalton, Bostock, Menzies, Godwin ve Vierordt gibi fizyolojiyi modern bilimlerin ilk sırasına yerleştiren bütün büyük beyinlerin parlak bir rakibi.

Doktor Ox orta boylu, tombulca bir adamdı, yaşına gelince ... onu kestirmek mümkün değildi, milliyetini de keza... Bunun pek bir önemi de yok zaten. Hoffmann'ın kitaplarından fırlamış tam bir eksantrik, Quiquendone sakinleriyle bariz ve kuşku götürmez bir tezat teşkil eden, sıcakkanlı, kolay öfkelenir ve tuhaf bir şahsiyet olduğunu bilmek yeterli. Kendine ve öğretilerine sarsılmaz bir güveni vardı. Sürekli gülümseyen yüzü, kendinden emin ba-

kışları, geniş ve kabarık burun delikleri, havayı derin derin soluyan kocaman ağzıyla, başı dik, omuzları açık vaziyette, rahat ve özgür bir edayla yürüyüşünü görenler, sıradışı kişiliğinden hoşlanırlardı. Canlı, capcanlı, vücudunun her parçası ziyadesiyle dengeli, kıpır kıpır, civa gibi biriydi. Asla yerinde duramaz, beklenmedik lakırdılar ve gereksiz el kol hareketleriyle yan çizerdi.

Bütün bir şehrin aydınlatma masraflarını üstlenen bu Doktor Ox zengin miydi peki?

Onca gideri göze aldığına göre muhtemelen zengindi ve böyle patavatsız bir soruya verebileceğimiz yegâne cevap bu.

Doktor Ox Quiquendone'a beş ay önce asistanı eşliğinde gelmişti. İnce, upuzun ve kupkuru, ama hocası kadar hayat dolu bir adam olan asistanın acayip bir ismi vardı: Gédéon Ygène.

Gelgelelim neden Doktor Ox şehri kendi cebinden aydınlatmaya talip olmuştu? Niye sessiz sakin yaşayan Quiquendoneluları, tüm Flamanlar arasında özellikle o Flamanları seçmişti ve kentlerini sıradışı bir ışıklandırmanın avantajlarıyla donatmak istiyordu? Bu bahaneyle, *in animâ vili*¹ çalışarak, bazı büyük fizyolojik deneylere girişmek mi istiyordu? Neticede bu tuhaf adamın asıl niyeti neydi? Doktor Ox'un, kendisine körü körüne itaat eden

¹ “Değersiz bir varlık üzerinde” anlamına gelen Latince bir deyim. Daha çok hayvanlar üzerinde yapılan deneyler için kullanılır –çn.

asistanı Ygène'den başka sırdaşı olmadığı için bunu bilmiyoruz.

Doktor Ox, en azından görünüşte, Komiser Passauf'un deyişiyile "bilhassa geceleri" buna ihtiyaç duyan kenti ışıklandırmayı üstlenmişti. Nitekim aydınlatıcı gaz üretimi amacıyla bir fabrika kurulmuştu. Gazometreler faaliyete geçmeye hazırdı ve sokakların döşeme taşları altından geçen gaz borularının pek yakında kamu binalarına, hatta bazı ilerleme yanlılarının özel konutlarına, lambalar halinde serpilip ışıldaması gerekiyordu.

Belediye Başkanı sıfatıyla Van Tricasse, Meclis Üyesi sıfatıyla Niklausse ve şehrin ileri gelenlerinden birkaç kişi daha, kendilerini, bu modern aydınlatma sisteminin evlerine girmesine izin vermek zorunda hissetmişlerdi.

Şayet okuyucu unutmadıysa, Meclis Üyesi ve Belediye Başkanı arasında geçen şu uzun konuşma esnasında, kentin aydınlatılmasının, maden kömürünün damıtılmasıyla elde edilen adi karbonlu hidrojenin yanmasıyla değil, hidrojen ve oksijen karışımından oluşan, daha çağdaş ve yirmi kat daha parlak oksihidrat gazından sağlanacağı dile getirilmişti.

Marifetli bir kimyager ve büyük bir fizikçi olan doktor, bu gazı, Bay Tessié du Motay'nin yöntemi uyarınca sodyum manganat kullanarak değil, sadece hafif ekşimiş suyu yeni elementlerden yapılmış kendi icadı bir pil yardımıyla ayrıştırarak, büyük miktarlarda ve ucu-

za elde etmeyi biliyordu. Böylece, iki gazı ayrı ayrı üretmek için pahalı maddelere, platine, imbiklere, yakıta ve hassas aletlere gerek kalmıyordu. Elektrik akımı suyla dolu geniş kapların içinden geçiyor ve sıvı element, oksijen ve hidrojen olmak üzere, kendisini oluşturan iki ögeye ayrışıyordu. Oksijen bir yana, hidrojen, eski ortağının iki misli hacmiyle öbür yana gidiyordu. İki gaz farklı haznelerde toplanıyordu – bu, temel önemi haiz bir tedbirdi, zira alev aldığı takdirde karışımları korkunç bir patlamaya yol açardı. Sonra boruların onları her türlü patlamayı önleyecek şekilde yerleştirilmiş muhtelif lambalara ayrı ayrı ulaştırması lazımdı. O zaman, dikkat çekici derecede parlak bir alev, parıltısı elektrik ışığınıninkiyle yarışan bir alev ortaya çıkacaktı – herkesin bildiği gibi, Casselmann'ın deneylerine göre, elektrik ışığının parlaklığı bin yüz yetmiş bir mumunkine eşittir, ne bir eksik ne bir fazla.

Quiquendone kentinin bu cömertçe düzenleme sayesinde muhteşem bir aydınlatmaya kavuşacağı muhakkaktı. Gerçi bu, bilahare anlaşılacağı gibi, Doktor Ox ve asistanını en az ilgilendiren şeydi.

Tam olarak Komiser Passauf'un Belediye Başkanı'nın görüşme odasına gürültülü bir giriş yaptığı günün ertesinde, Gédéon Ygène ve Doktor Ox, fabrikanın ana binasının zemin katındaki ortak çalışma odalarında, baş başa konuşuyorlardı.

“Tamamdır, Ygène, tamamdır!” diye haykınyordu Doktor Ox, ellerini ovuşturarak. “Dün, verdiğimiz ziyafette gördünüz onları tutkuların canlılığı için süngerlerle mercanlar arasında bir orta yol tutan, soğukkanlı ve iyi niyetli Quiquendoneluları! Tartışmalarına, söz ve davranışlarıyla birbirlerini kışkırtışlarına şahit oldunuz! Hem manen hem de bedenen başkalaştılar bile! Üstelik daha yeni başlıyor! Durun hele, bir de yüksek doz verdiğimizde görün onları!”

“Haklısınız hocam,” diye cevap verdi Gédéon Ygène, işaret parmağının ucuyla sivri burnunu kaşıyarak. “Deney iyi başladı. İhtiyatlı davranıp gaz musluğunu kapatmasam neler olurdu bilmem.”

“Şu Avukat Schut ve Doktor Custos’yu duyduğunuz mu?” diye devam etti Doktor Ox. “Cümlelerin kendisi hiç de ağır değil, ama bir Quiquendonelunun ağzından çıkınca, Homeros kahramanlarının kılıç çekmeden evvel birbirlerine saydırdıkları hakaretlerden aşağı kalmaz. Ah, şu Flamanlar! Bir gün onları ne hale getireceğimizi göreceksiniz.”

“Nankörleştireceğiz onları,” diye yanıtladı Gédéon Ygène, insan türüne layık olduğu değeri biçen birinin ses tonuyla.

“Harika!” dedi doktor. “Deneyimiz başarılı olursa, bize minnet duyup duymamalarının önemi yok!”

“İyi de,” diye ekledi asistan kurnazca gülümseyerek Quiquendone’un bu dürüst sakin-

lerinin solunum sistemini böyle uyardığımızda, akciğerlerinin işleyiş düzenini biraz bozmak gibi bir sakınca doğmaz mı?”

“Bozulursa bozulsun!” diye cevap verdi Doktor Ox. “Bilim uğruna yapıyoruz bunu! Köpek veya kurbağalar viviseksiyon deneylerine karşı çıksalar, ne derdiniz?”

Kurbağa ve köpeklere danışılrsa, bu hayvanların viviseksiyon uygulamalarına karşı bazı itirazlar öne sürmeleri kuvvetle muhtemeldi, fakat Doktor Ox bu hususta su götürmez bir gerekçe bulduğu kanaatinde olmalıydı, zira kendinden hoşnut bir edayla derin bir iç çekti.

“Aslında haklısınız hocam,” diye karşılık verdi Gédéon Ygène buna gerçekten inanarak. “Quiquendone sakinlerinden daha iyisini bulamazdık.”

“Bulamazdık,” diye tekrarladı doktor, her heceyi tane tane telaffuz ederek.

“Bu insanların nabızlarını ölçtünüz mü?”

“Yüz kere.”

“Saptanan nabız ortalaması kaç çıktı peki?”

“Dakikada elli bile değil. Anlayın işte: Yüz yıldır tartışmanın gölgesi dahi yaşanmayan, arabacıların küfretmedikleri, birbirlerine sövüp saymadıkları, atların gemi azıya almadığı, köpeklerin ısırmadığı, kedilerin tırmalamadığı bir kent burası! Sulh ceza mahkemesinin yıl boyu işsiz kaldığı bir şehir! İster sanat alanında ister iş hayatında, hiçbir şey için tutku beslenmeyen bir yer! Jandarmasının efsaneden ibaret olduğu ve yüz yıldır tek bir cezanın yazılmadığı bir kent! Velhasıl üç yüz yıldır ne bir yumruk ne de tokat atılmış bir şehir! Takdir edersiniz ki bu böyle devam edemez, Üstat Ygène, tüm bunları değiştireceğiz tabii.”

“Mükemmel! Mükemmel!” diye karşılık verdi asistan, coşarak. “Ya şehrin havası hocam, onu tahlil ettiniz mi?”

“Hiçbir şeyi atlamadım. Yetmiş dokuz birim azot, yirmi dokuz birim oksijen ve değişken miktarlarda karbonik asit ve su buharı. Bunlar sıradan oranlar.”

“İyi doktor, iyi,” diye yanıtladı Ygène. “Deney büyük çaplı ve sonuç belirleyici olacak.”

“Belirleyici olursa,” diye ekledi Doktor Ox muzaffer bir edayla, “dünyayı yeniden şekillendiririz!”

V

BELEDİYE BAŞKANI VE MECLİS ÜYESİ DOKTOR OX’U ZİYARETE GİDİYOR VE OLAN OLUYOR

Meclis Üyesi Niklausse ve Belediye Başkanı Van Tricasse huzursuz bir gecenin ne olduğunu nihayet öğrendiler. Doktor Ox’un evinde vuku bulan vahim olay uykularını kaçırdı. O hadise ne gibi sonuçlar doğuracaktı? Bunu tahmin edemiyorlardı. Alınması gereken bir karar var mıydı? Kendileri tarafından temsil edilen belediye otoritesini kullanmak zorunda kalacaklar mıydı? Böyle bir rezaletin tekrarlanmaması için kararname yayınlanacak mıydı? Tüm bu kaygılar o gevşek mizaçlı adamların huzurunu kaçınıyordu. O yüzden, şehrin iki ileri geleni birbirlerinden ayrılmadan önce, ertesi gün tekrar görüşmeye “karar” vermişlerdi.

Ertesi akşam Belediye Başkanı Van Tricasse yemekten önce bizzat Meclis Üyesi Niklausse’un evine gitti. Arkadaşını daha sakin buldu. Kendi keyfi de yerine gelmişti...

“Yeni bir şey var mı?” diye sordu Van Tri-casse.

“Dünden beri yok,” diye cevap verdi Nik-lausse.

“Doktor Dominique Custos’dan ne haber?”

“Ne ondan ne de Avukat André Schut’ten bahsedildiğini duydum.”

Meclis Üyesi ve Belediye Başkanı, ancak üç satır tutabilecek, buraya aktarmanın lüzumsuz olduğu bir saatlik konuşmanın ardından, belli etmeden ağzından birkaç aydınlatıcı bilgi alabilmek amacıyla, Doktor Ox’u ziyaret etmeyi kararlaştırmışlardı.

Şehrin iki önemli şahsiyeti tüm alışkanlıklarının tersine, aldıkları kararı vakit kaybetmeden uygulamaya koyuldular.

Evden ayrılıp, Doktor Ox’un kent dışında, kulesi yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya bulunan Audenarde Kapısı yakınlarında yer alan fabrikasına yöneldiler.

Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi, kol kola girmeden, ama saniyede ancak on üç parmak ilerlemelerini sağlayan yavaş ve törensel adımlarla yürüyorlardı. Hatırladıkları kadarıyla Quiquendone sokaklarında kimsenin koştuğunu görmemiş yurttaşlarının olağan yürüyüşü de buydu zaten.

Eşrafın iki üyesi ara sıra, sakın ve sessiz bir kavşakta, ıssız bir sokağın köşesinde, insanlarla selamlaşmak için duruyorlardı.

“İyi günler Sayın Belediye Başkanı,” diyordu biri.

“İyi günler dostum,” diye cevap veriyordu Van Tricasse.

“Yeni bir şey var mı, Sayın Meclis Üyesi?” diye soruyordu başkası.

“Hiçbir şey yok” diye yanıtlıyordu Niklausse.

Lakin kimi şaşkın tavırlar ve sorgulayıcı bakışlardan, bir gün önceki münakaşanın şehirde duyulduğu kestirilebiliyordu. Quiquendoneluların en kalın kafalısı bile, Van Tricasse’ın gittiği yönü görünce, Belediye Başkanı’nın önemli bir girişimde bulunacağını tahmin ederdi. Custos ve Schut olayı tüm zihinleri meşgul ediyordu, ama henüz birinden ya da ötekinden yana tavır alma aşamasına gelinmemiştir. Sonuçta avukat ve doktorun ikisi de saygı gören şahsiyetlerdi. Avukat Schut, dava vekili ve mübaşirlerin sadece göstermelik var oldukları bir kentte asla savunma yapma fırsatı bulamadığından, hiç dava da kaybetmemiştir. Doktor Custos’ya gelince, saygıdeğer pratisyen hekim, meslektaşları gibi öldürücü olanlar hariç her hastalığı tedavi ediyordu: Maalesef bu, mesleklerini icra ettikleri bazı ülkelerde Fakültenin tüm üyeleri tarafından edinilmiş can sıkıcı bir alışkanlıktı.

Audenarde Kapısı’na vardıklarında, Meclis Üyesi ve Belediye Başkanı yıkılma mesafesinden geçmemek için, ihtiyaten kulenin biraz açığından dolaştılar. Sonra onu dikkatle incelediler.

“Bence yıkılacak” dedi Van Tricasse.

“Bence de” diye cevap verdi Niklausse.

“Payandalarla güçlendirilmezse tabii,” diye ekledi Van Tricasse. “Ama desteklemek gerekir mi? Mesele bu.”

“Hakikaten öyle” diye yanıtladı Niklausse. Birkaç dakika sonra, fabrikanın kapısında dılar.

“Doktor Ox müsait mi?” diye sordular.

Doktor Ox şehrin en yüksek yetkilileri için her daim müsaitti ve iki yönetici derhal meşhur fizyolojistin odasına alındılar.

Doktorun ortaya çıkması için belki de bir saatten fazla beklemeleri gerekti. En azından böyle olduğu sanılabılırdi, zira Belediye Başkanı arkadaşının da paylaştığı belli bir sabırsızlık gösterdi – ki hayatı boyunca başına hiç böyle bir şey gelmemişti.

En nihayet Doktor Ox geldi ve her şeyden önce, beyleri beklettiği için özür diledi; fakat onay verilmesi gereken bir gazometre planı ve düzeltilecek bir bağlantı mevzubahisti... Zaten her şey yolunda gidiyordu. Oksijen boruları çoktan döşenmişti. Kent birkaç ay zarfında muhteşem bir ışıklandırmaya kavuşacaktı. Eşrafın iki temsilcisi doktorun odasında etrafa serpiştirilmiş boru ağızlarını şimdiden görebilirlerdi.

Sonra doktor, Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi'ni fabrikasında ağırlama şerefini neye borçlu olduğunu sordu.

“Sizi görmek istedik doktor, görmek istedik,” diye yanıt verdi Van Tricasse. “Bu zevkten uzun

süredir mahrum kalmıştık. Güzel şehrimiz Quiquendone'da pek dışarı çıkmıyoruz. Adımlarımızı sayıyor, yürüyüşümüze dikkat ediyoruz. Özdeşliği bozan bir şey çıkmadıkça mutluyuz...”

Niklausse dostuna bakıyordu. Başkan daha önce hiç bu kadar uzun konuşmamıştı – en azından böyle hızlı ve cümleleri arasında uzun molalar vermeksizin. Van Tricasse onun için olağan sayılamayacak, bariz bir konuşkanlık sergiliyor gibiydi. Keza, Niklausse'un kendisi de dayanılmaz bir konuşma isteği duyuyordu.

Doktor Ox'a gelince, o, kurnaz bakışıyla pürdikkat Belediye Başkanı'nı süzüyordu.

İyi bir koltuğa rahatça yerleşmeden asla konuşmayan Van Tricasse bu sefer ayağa kalkmıştı. O sırada mizacına tamamen ters ne gibi bir asabi taşkınlığa kapıldığını bilmiyorum. Henüz elini kolunu sallamasa da, bunu yapmasına az kalmıştı. Meclis Üyesi'yse baldırlarını ovuşturuyor, yavaşça ve derin derin soluyordu. Bakışı giderek canlanıyordu. İcabi halinde, sadık dostu başkan her şeye rağmen desteklemeye “kararlıydı”.

Ayağa kalkan Van Tricasse birkaç adım attıktan sonra geri dönüp, yeniden doktorun karşısına oturmuştu.

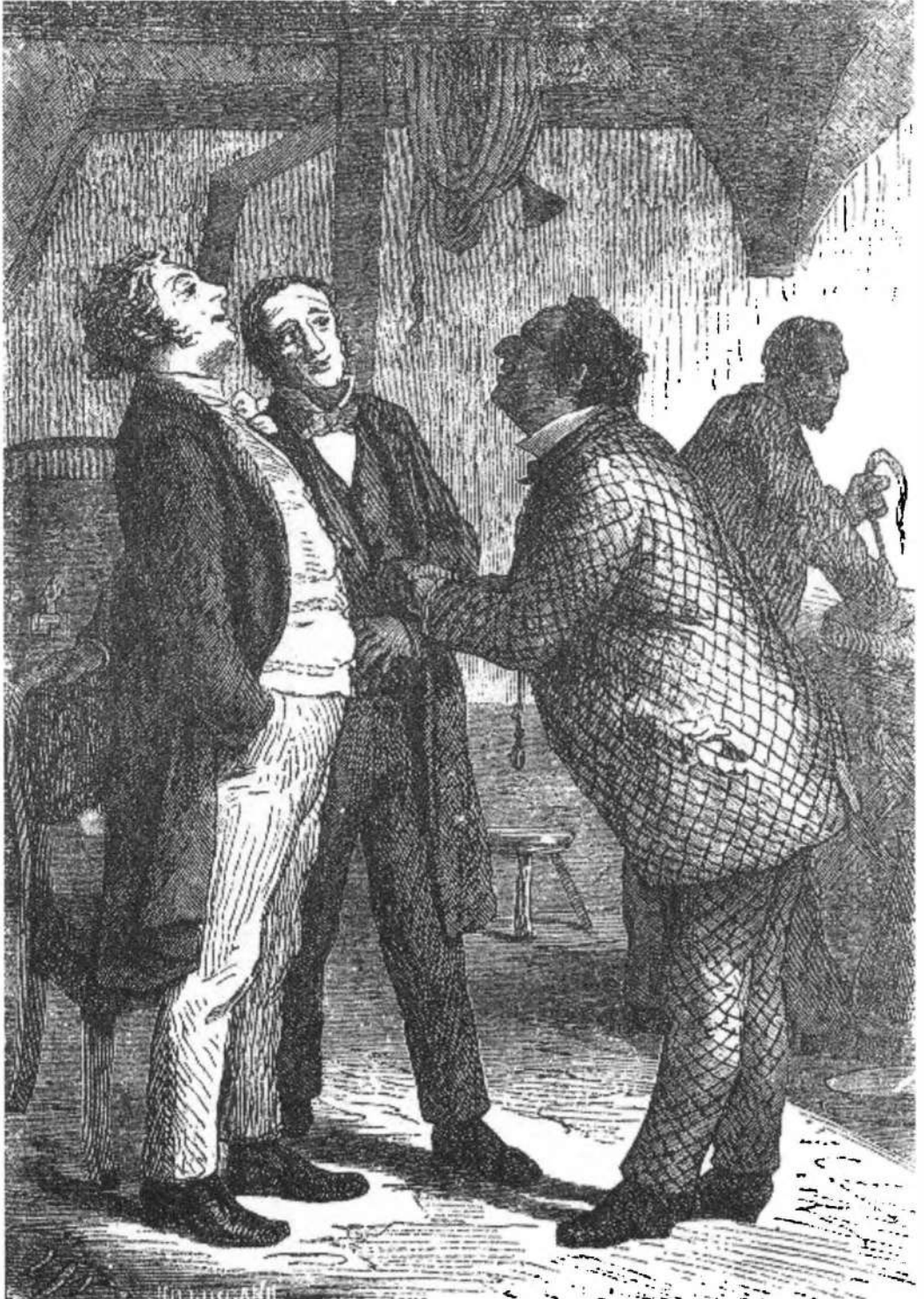
“Peki, kaç ay içinde,” diye sordu biraz vurgulu bir tonda, “çalışmalarınız kaç ayda son bulur diyorsunuz?”

“Üç dört ay sürer Sayın Belediye Başkanı” diye cevap verdi Doktor Ox.

“Üç dört ay epey uzun bir süre!” dedi Van Tricasse.

“Fazla uzun!” diye ekledi, artık yerinde durmadığı için o da ayağa kalkmış olan Niklausse.

“İşimizi bitirmek için bu süreye ihtiyacımız var,” diye yanıtladı doktor. “Quiquendone ahalisi arasından seçmek zorunda kaldığımız işçiler pek eli çabuk değiller.”

“Nasıl yani?! Ne demek, eli çabuk değiller?!” diye haykırdı, bu lafı kişisel bir hakaret gibi algılamışa benzeyen Belediye Başkanı.

“Bu bir gerçek Sayın Belediye Başkanı,” diye cevap verdi Doktor Ox, üsteleyerek. “Fransız bir işçi bir günde on hemşeriniz kadar iş çıkarır. Bildiğiniz gibi, katıksız Flaman bunlar...”

“Flaman!” diye bağırdı Meclis Üyesi Niklausse, yumruklarını sıkarak. “Ne manada bayım, bu sözcüğe ne anlam yüklüyorsunuz?”

“Herkesin yüklediği nazık anlamı tabii...” diye cevapladı doktor, gülümseyerek.

“Daha neler!” dedi Belediye Başkanı, odayı bir uçtan diğerine arşınlayarak. “Bu imalardan hoşlanmıyorum, bayım. Quiquendone işçileri dünyadaki diğer tüm kentlerin işçileri kadar değerlidir, biliyor musunuz? Ne Paris ne de Londra’da örnek aramamıza gerek var! Sizinle alakalı işlere gelince, imalatın hızlandırılmasını rica edeceğim. Gaz borularınızın döşenmesi için, sokaklarımızın kaplama taşları söküldü ve bu durum trafiği köstekliyor. Sonunda esnaf şikâyetçi olacaktır ve ben, sorumlu idareci sıfatıyla, ziyadesiyle haklı sitemlere maruz kalmak istemem!”

Yiğit Belediye Başkanı! Esnaftan, trafikten söz etmişti ve alışık olmadığı bu laflar hiç de kulağa yakışsız gelmiyordu! İyi de, ne oluyordu ki bu adama?

“Hem şehir uzun süre daha aydınlatmadan yoksun kalamaz,” diye ekledi Niklausse.

“Hâlbuki sekiz dokuz yüz yıldır onu bekleyen bir kent...”

“Alın size, acele etmek için bir gerekçe daha bayım,” diye cevap verdi Belediye Başkanı, hecelerinin üstüne basa basa. “Başka zamanlar, başka âdetler... İlerleme devam ediyor ve biz geri kalmak istemiyoruz! Bir ay içinde sokaklarımızın aydınlatılmasını talep ediyoruz, aksi halde gecikilen her gün için hatırı sayılır bir tazminat ödersiniz. Hem karanlıkta bir kavga çıkarsa, ne olacak?”

“Bir Flamanı tutuşturmak için tek bir kıvılcımın yeteceğine kuşku yok!” diye bağırdı Niklausse. “Flaman alev¹ alıverir!”

“Yeri gelmişken,” dedi dostunun sözünü kesen Belediye Başkanı, “belediye zabıtasının şefi Komiser Passauf’un aktardığına göre, dün akşam salonunuzda bir tartışma vuku bulmuş, Doktor Bey. Siyasi bir tartışmanın söz konusu olduğunu ileri sürmekle hata mı etti, sizce?”

“Hayır Sayın Belediye Başkanı, doğru söylemiş,” diye yanıtladı, hoşnut bir şekilde iç çekmemek için kendini zor tutan Doktor Ox.

“Doktor Dominique Custos ve Avukat André Schut arasında bir atışma yaşandı mı peki?”

“Evet Sayın Meclis Üyesi, fakat birbirlerine ettikleri laflarda ağır bir taraf yoktu.”

“Ağır bir taraf yokmuş!” diye haykırdı Bele-

¹ Fr. Flamme: Alev. Yazar ses benzerliğine dayanan bir kelime oyunu yapmış –çn.

diye Başkanı. “Bir adamın bir başkasını ağzından çıkan sözleri tartmamakla suçlaması ağır değil mi yani? İyi de siz hangi çamurdan yoğruldunuz bayım? Quiquendone’da son derece üzücü sonuçların doğması için daha ağırna gerek kalmadığını bilmiyor musunuz? Beyefendi, siz ya da bir başkası benimle böyle konuşmaya cüret edecek olsa...”

“Benimle de, keza!” diye ekledi Niklausse.

Şehrin iki ileri geleni kollarnı kavuşturmuş, saçları dikilmiş vaziyette, tehditkâr bir ses tonuyla bunları söylerken, Doktor Ox’u süzüyorlardı; kendilerine karşı hasmane bir niyet taşıdığını düşündürebilecek herhangi bir hareket, hatta bir bakış yakaladıkları anda ağzının payını vermeye hazırıldılar.

Lakin doktor istifini bozmadı.

“Her halükârda, evinizde olup bitenlerden sizi sorumlu tutacağımı bilmenizi isterim bayım,” diye devam etti Belediye Başkanı. “Ben bu kentin huzurunun teminatıyım ve onun bozulmasını arzu etmiyorum. Dün yaşanan hadiseler bir daha tekrarlanmayacak, aksi takdirde üstüme düşen görevi yerine getiririm, bayım. Anladınız mı? Cevap versenize beyefendi!”

Bu konuşma sırasında aşırı derecede heyecanlanan Belediye Başkanı sesini öfke seviyesine yükseltmişti. Saygıdeğer Van Tricasse ziyadesiyle kızgındı ve söyledikleri mutlaka dışarıdan duyulmuş olmalıydı. Sonunda, kış-

kırtmalarına doktorun karşılık vermediğini görerek, kendini kaybetmiş bir halde:

“Gelin Niklausse,” dedi.

Ve evi sarsan bir şiddetle kapıyı çarparak, Meclis Üyesi’ni peşinden sürükledi.

Muhterem şahsiyetler, kırsalda yirmi adım kadar yürüdükten sonra, yavaş yavaş sakinleştiler. Yürüyüşleri ağırlaştı, hal ve tavırları değişti. Yüzlerinin aydınlığı azaldı, rengi kırmızıdan pembeye döndü.

Van Tricasse fabrikadan ayrıldıktan on beş dakika sonra Meclis Üyesi Niklausse’a:

“Ne sevimli bir adam, şu Doktor Ox!” dedi usulca. “Onu her zaman, büyük bir zevkle görürüm.”

VI

FRANTZ NİKLAUSSE VE SUZEL VAN TRİCASSE GELECEĞE DAİR BAZI PLANLAR YAPIYORLAR

Okuyucularımız Belediye Başkanı'nın bir kızı olduğunu biliyorlar: Matmazel Suzel. Ama ne kadar açıkgöz olurlarsa olsunlar, Meclis Üyesi Niklausse'un da Bay Frantz adında bir oğlu olduğunu tahmin edemezlerdi. Veleve ki ettiler, bu sefer de ortada Frantz'ın Suzel'in nişanlısı olduğunu düşündürebilecek bir şey yoktu. Bu iki gencin birbirleri için yaratılmış olduklarını ve birbirlerini Quiquendone'da nasıl sevilirse öyle sevdiklerini ekleyelim.

Bu istisnai kentte genç kalplerin çarpmadığını zannetmemek lazım. Ancak belli bir yavaşlıkta çarpıyorlardı. Dünyanın tüm diğer kentlerindeki gibi orada da evleniliyor, fakat bu uzun süre alıyordu. Sözlüler, o korkunç taahhütlere girmeden evvel, birbirlerini tetkik etmek istiyorlardı ve tetkikler, kolejdeki gibi en az on yıl sürüyordu. Sınavdan daha kısa sürede geçildiği nadirdi.

Evet, on yıl! On sene kur yapıliyordu! Ömür boyu bağlanmak söz konusu olduğunda, bu süre fazla mı gerçekten? Mühendis veya doktor, avukat ya da müşavir olmak için on yıl eğitim görülürken, koca olmak için gerekli bilgilerin daha kısa zamanda edinilmesini mi isterdiniz? Bu kabul edilemez ve ister mizaç ister mantık meselesi olsun, Quiquendone'lar tetkiklerini böyle uzatmakla doğru yapıyor gibi görünüyorlar. Özgür ve ateşli başka şehirlerde evliliklerin birkaç ayda gerçekleştiğini görünce, insanların omuz silkip, oğullarını koleje, kızlarını da Quiquendone yatılı okuluna yollamakta acele etmeleri gerekir.

Yarım yüzyıldır, iki sene zarfında gerçekleşen tek bir evlilikten bahsediliyor, onun da az kalsın kötüye gittiği söyleniyordu.

Frantz Niklausse'un Suzel Van Tricasse'ı sevdiği şüphe götürmezdi, fakat sevilen nesneye kavuşmak için önünde on yıl olan biri gibi sakince seviyordu. Haftada bir kere, kararlaştırılmış saatte gidip, Suzel'i evden alıyor ve Vaar kıyılarına götürüyordu. Genç adam oltasını getirmeyi ihmal etmiyor, Suzel de güzel parmaklarının harikulade çiçekler işlediği kanaviçesini yanına almayı unutmuyordu.

Burada Frantz'ın, yanakları hafif ayva tüyleriyle kaplı, sesi bir oktavdan diğerine daha yeni inen, yirmi iki yaşında bir delikanlı olduğunu belirtmekte fayda var.

Suzel'se pembe tenli, sarışın bir kızdı. On yedi yaşındaydı ve oltayla balık tutmaktan kesinlikle nefret etmiyordu. Oysa bu, insanı bir karakeçi balığıyla kurnazca mücadele etmeye mecbur bırakan acayip bir meşguliyetti. Ama Frantz'ın hoşuna gidiyordu. Bu hobi mizacına uyuyordu. Mümkün olduğunca sabırlı bir şekilde, biraz dalgın gözlerle, su yüzeyinde titreşen mantar tıpayı takip etmekten keyif alarak beklemeyi ve mütevazı bir karakeçi altı saatlik bir seansın ardından ona acıyıp, en nihayet yakalanmaya razı olduğunda, heyecanını bastırmayı biliyordu.

O gün sözlüler -nişanlılar da denebilir-yemyeşil kıyıya oturmuşlardı. Berrak Vaar birkaç ayak aşağılarında çağlıyordu. Suzel iğnesini kanaviçeye kayıtsızca batırıyordu. Frantz oltasını otomatik hareketlerle soldan sağa çekiyor, sonra akıntıyla yine sağdan sola sürüklenmeye bırakıyordu. Karakeçiler suda, mantarın çevresinde kesişen cilveli yuvarlaklar çizerken, oltanın iğnesi daha alt tabakalarda boşta geziniyordu.

Ara sıra:

“Balık vuruyor galiba Suzel,” diyordu Frantz, gözlerini asla genç kıza çevirmeden.

“Sahi mi Frantz?” diye cevap veriyordu Suzel, bir an işini bırakıp, heyecanlı gözlerle nişanlısının oltasını izleyerek.

“Ama yok, hayır,” diye devam ediyordu Frantz, “ufak bir hareket hisseder gibi oldum, ama yanılmışım.”

“Vuracaktır Frantz,” diye karşılık veriyordu Suzel, duru ve yumuşak sesiyle. “Fakat oltayı zamanında çekmeyi unutmayın. Hep birkaç saniye geç kalıyorsunuz ve karakeçi bu fırsatıtan istifade edip kaçıyor.”

“Oltamı almak ister misiniz Suzel?”

“Seve seve Frantz.”

“Siz de bana kanaviçenizi verin öyleyse. Bakalım iğneyi oltadan daha becerikli kullanacak mıyım?”

Genç kız titrek eliyle oltayı tutuyor, genç adamsa iğneyi kanaviçenin ilmikleri arasında gezdiriyordu. Ve saatler boyu böyle yumuşacık laflar ediyorlardı. Mantar suda titreşince, kalpleri küt küt atıyordu. Ah! Yan yana oturup nehrin çağltısını dinledikleri bu harika saatleri unutabilirler miydi hiç!

O gün güneş çoktan ufukta iyice alçalmış, ama Suzel ve Frantz'ın işbirliği halindeki yeteneklerine rağmen, “balık vurmamıştı”. Hiç merhamet göstermeyen karakeçiler, yine de bu yüzden kendilerine kızmayan gençlerle dalga geçiyorlardı.

“Başka bir sefer daha talihli oluruz Frantz,” dedi Suzel, genç balıkçı hâlâ bakir olta iğnesini köknar ağacından yapılmış sarma tahtasına geçirirken.

“Umalım ki öyle olsun Suzel” diye yanıtladı Frantz.

Sonra tek kelime etmeksizin, yan yana yürüyerek, önlerinde uzayan gölgeleri kadar sessiz bir halde, evin yolunu tuttular. Suzel, batan

güneşin eğik ışıkları altında, kendini koskocaman görüyordu. Frantz'sa elinde tuttuğu uzun olta gibi incecik görünüyordu.

Belediye Başkanı'nın evine vardılar. Parlak kaldırım taşları yeşil ot tutamlarıyla kuşatılmıştı. Otlar bilhassa yolunmuyordu, çünkü sokağı örtü gibi kaplayarak ayak seslerini boğuyorlardı.

Kapı açılmak üzereyken, Frantz nişanlısına bir şey söyleme gereği hissetti:

“Biliyorsunuz Suzel, büyük gün yaklaşıyor.”

“Doğru Frantz, yaklaşıyor!” diye cevap verdi genç kız, uzun gözkapaklarını indirerek.

“Evet,” dedi Frantz, “beş altı yıl içinde...”

“Görüşmek üzere Frantz” dedi Suzel.

“Görüşmek üzere Suzel” diye karşılık verdi Frantz.

Ve kapının kapanmasını müteakip, genç adam sakin ve muntazam adımlarla, Meclis Üyesi Niklausse'un evine doğru yürümeye devam etti.

VII

ANDANTE'LER ALLEGRO, ALLEGRO'LAR VIVACE OLUYOR

Avukat Schut ve Doktor Custos arasındaki hadisenin yol açtığı heyecan yatışmıştı. Olayın devamı gelmemişti. Yani Guiquendone'un, açıklanması imkânsız bir mesele yüzünden bir an için bozulan mutlak hissizliğine geri döndüğü umulabilirdi.

Bu arada, kentin belli başlı binalarına oksihidrat gazı taşıyacak boru sistemi hızla döşeniyordu. Ana borular ve bağlantıları Quiquendone'un kaldırım taşları altında yavaş yavaş ilerliyordu. Ama henüz lambalar eksikti, zira imalatları gayet hassas olduğundan yurt dışında yaptırılmaları gerekmişti. Doktor Ox koşturup duruyordu; asistanı Ygène'le beraber bir an bile vakit kaybetmiyor, işçileri sıkıştırıyor, gazometrenin nazik parçalarını tamamlıyor, güçlü bir elektrik akımı yardımıyla suyu ayrıştıran dev pilleri gece gündüz besliyordu. Evet! Kanal sistemi henüz tamamlanmamış olsa da, doktor gazı-

nı şimdiden ürettiyordu ki, laf aramızda, bunun epey tuhaf görünmesi gerekirdi. Lakin pek yakında –en azından öyle ümit ediliyordu– pek yakında Doktor Ox şehir tiyatrosunda yeni aydınlatma sisteminin harikalarını ahaliye müjdeleyecekti.

Zira Quiquendone, iç ve dış görünümü her mimari tarzı andıran, hakikaten güzel bir tiyatro binasına sahipti. Yarım daire biçimde kemerli kapıları, sivri kemerli pencereleri, şatafatlı gülbezekleri ve küçük süslü çan kuleleriyle, hem Bizans, hem Roma, hem Gotik, hem de Rönesans üslubundan izler taşıyordu. Sözün kısası, yarı Panthéon yarı şık Paris kafesi, bütün tarzların karma bir örneğiydi ki bu hiç şaşırtıcı değildi, çünkü yapımına 1175'te Belediye Başkanı Ludwig Van Tricasse döneminde başlanan bina ancak 1837'de Belediye Başkanı Natalis Van Tricasse zamanında bitmişti. İnşaat yedi yüz yıl sürmüştü ve sırayla her dönemin mimari üslubuna uyuyordu. Ama bunun ne önemi vardı ki! Neticede, oksihidrat gazı aydınlatmasının Roma tarzı sütunları ve Bizans usulü tonozlarıyla fazla uyumsuzluk arz etmeyeceği, güzel bir yapıydı.

Quiquendone Tiyatrosu'nda her şeyden biraz sergileniyordu: Komedi, opera, bale, operakomik, vodvil, hatta Hervé-Offenbach operetleri. Evet, on dokuzuncu asrın ikinci yarısının medarı iftiharını bu iki büyük üstat Quiquendo-

ne duvarlarını aşmışlardı. Fakat *tempolar* öyle değişmişti ki, ne bu Almanın ne de Fransızın kendi eserleri *Patlak Göz*¹ veya *Güzel Helen*²'i tanıdıklarını belirtmek lazım.

Aslında, *Quiquendone*'da hiçbir şey hızlı yapılmadığı için, dramatik eserler de *Quinquedoneluların* mizacına ayak uydurmaya mecbur kalmıştı. Her ne kadar tiyatronun kapıları genellikle saat dörtte açılıp onda kansasa da, bu altı saat zarfında iki perdeden fazla oynandığı vaki değildi. Bu başyapıtlar öyle yavaş icra ediliyordu ki, *Şeytan Robert*³, *Huguenot'lar*⁴ veya *Giyom Tell*⁵ ortalama üç akşamı kaplıyordu. *Quiquendone* Tiyatrosu'nda *vivace*'ler hakiki *adagio*'lar gibi sallanıyor, *allegro*'lar⁶ uzun uzun ayak sürüyordu. Başka hiçbir yerde, dörtlük notalar sıradan birlik notalara eşdeğer değildi. *Quiquendone*luların zevkine göre icra edilen en hızlı nağmeler ilahi gibi ağır ilerliyordu. Lakayt ses titremeleri, sanatseverlerin kulaklarını tırmalamamak için bitkinleşip, gayet ölçülü bir hal alıyordu. Bir örnekle anlatmak gerekirse, oyuncu işini

¹ L'Oeil crevé.

² La Belle Hélène.

³ Robert le Diable.

⁴ Les Huguenots.

⁵ Guillaume Tell.

⁶ Burada müzik partiyonlarına yönelik işaretler söz konusu: *Vivace* müziğin hızlı, *andante* orta süratte, *adagio* yavaş, *allegro* ise hem hızlı hem de neşeli çalınması gerektiğini belirtir.

iyi bildiğinde, Sevil Berberi'nin birinci perdesinin girişinde Figaro'nun hızlı ezgisi metronomda 33 numarayı vuruyor ve elli sekiz dakika sürüyordu.

Tahmin edilebileceği gibi, dışarıdan gelen sanatçılar bu tarza uymak zorundaydılar, ama iyi para kazandıkları için, şikâyetçi olmuyor ve *allegro*'larda asla dakikada sekiz ölçüden fazla vurmayan orkestra şefinin yayına sadakatle itaat ediyorlardı.

Üstelik Quiquendone seyircilerini hiç yormadan mutlu eden bu sanatçılar bol bol da alkış alıyorlardı! Tüm eller epey uzak aralıklarla birbirine vuruyor ve gazetelerdeki eleştiri yazıları bundan "hummalı alkışlar" diye bahsediyordu. Salon birçok kez "bravo" nidalarından yıkılmadıysa bunun sebebi, on ikinci asırda bina temellerinde ne çimento ne de taşın tasarruf edilmesiydi.

Zaten tiyatrodaki Flamanların bu heyecanlı doğasını iyice coşturmamak için haftada sadece bir temsil veriliyordu ki bu, oyunculara rollerini daha da derinleştirme, seyircilereyse drama sanatı şaheserlerinin güzelliklerini daha uzun süre sindirme imkânı tanıyordu.

İşler uzun zamandır böyle yürüyordu. Yabancı sanatçılar, başka sahnelerde yaşadıkları yorgunlukları üstlerinden atıp dinlenmek istediklerinde, Quiquendone Tiyatrosu müdürüyle sözleşme imzalamayı alışkanlık edinmişlerdi ve hiçbir şey bu köklü âdetleri değiştireceğe

benzemiyordu ki, Schut-Custos meselesinden on beş gün sonra, beklenmedik bir olay halk arasında yeniden karışıklığa yol açtı.

Bir cumartesi günüydü, yani opera günü. Henüz, kimilerinin zannedebileceği gibi, yeni aydınlatmanın açılış töreni mevzubahis değildi. Hayır; borular salona kadar ulaşmıştı, fakat yukarıda belirtilen sebepten ötürü lambalar hâlâ takılmamıştı ve avizenin mumları tiyatroyu tıka basa dolduran seyirci kalabalığını her zamanki yumuşak ışıyla aydınlatmaya devam ediyordu. Kapılar halka öğleden sonra birde açılmıştı ve saat dörtte salon yarı yarıya doluydu. Bir ara, Eczacı Josse Liefrinck'in Saint-Ernuph Meydanının ucundaki dükkânına kadar uzanan bir kuyruk oluşmuştu. Bu heves güzel bir temsil olacağına delalet ediyordu.

“Bu akşam tiyatroya gidecek misiniz?” diye sormuştu Meclis Üyesi o sabah, Belediye Başkanı'na.

“Kaçırmam,” diye yanıtlamıştı Van Tricasse, “hatta Bayan Van Tricasse'ı, kızımız Suzel'i ve sevgili Tatanémance'ımızı da götüreceğim. Güzel müziğe hepsi bayılır.”

“Matmazel Suzel de mi gelecek?” diye sordu Meclis Üyesi.

“Kuşkusuz, Niklausse.”

“Öyleyse oğlum Frantz kuyruğun en başındakilerden biri olacaktır,” diye karşılık verdi Niklausse.

“Niklausse ihtiraslı bir delikanlı,” diye ciddi bir edayla cevapladı Belediye Başkanı, “ateşli biri. O genç adama göz kulak olmak lazım.”

“Seviyor Van Tricasse, tatlı Suzel’inizi seviyor.”

“İyi işte Niklausse, onunla evlenecek. Bu evlilik konusunda anlaştığımıza göre, daha ne isteyebilir?”

“Bir şey istemiyor ki Van Tricasse, hiçbir şey istemiyor çocukcağz! Ama neticede –fazla söze hacet yok– biletini alan son kişi olmayacaktır.”

“Ah! Tez canlı ve heyecanlı gençlik!” diye karşılık verdi Belediye Başkanı, kendi geçmişine gülümseyerek. “Biz de böyleydik, muhterem danışmanım! Biz de sevdik! Vaktiyle biz de sıraya girdik! Hadi öyleyse, akşama görüşürüz. Bu arada, şu Fioravanti’nin büyük bir sanatçı olduğunu biliyor musunuz? O yüzden, duvarlarımız arasında muhteşem karşılandı! Quiquendone’da aldığı alkışları uzun müddet unutmayacaktır!”

Aslında söz konusu olan, virtüözlük yeteneği, kusursuz tekniği ve güzel sesiyle şehrin sanat meraklılarında gerçek bir coşku yaratan, meşhur tenor Fioravanti’ydi.

Üç haftadır *Huguenot*’lar operasında muazzam başarılar elde etmişti. Quiquendone sakinlerinin zevkine göre yorumlanan birinci perde, ayın ilk haftasında bütün bir akşamı doldurmuştu. Ünlü şarkıcı ikinci hafta bit-

mek bilmez *andante*'lerle uzayan bir başka akşam, gerçek bir tezahüratla karşılaşmıştı. Meyerbeer'in başyapıtının üçüncü perdesinde başarı daha da yükselmişti. Ama Fioravanti'nin dördüncü perdedeki performansı bekleniyordu ve dördüncü perde o akşam, sabırsız bir seyirci topluluğu huzurunda oynanacaktı. Ah! Şu Raoul ve Valentine düetti, bol bol iç çekerek söylenen o iki sesli aşk şarkısı, hepsi de yavaş, kısa ve öz bir şekilde icra edilen, bitmez tükenmez *crescendo*¹'ların, *stringendo*²'ların, *un poco presto*³'ların, *piu*⁴ *crescendo*'ların birbirini izlediği şu *stretto*⁵! Ah! Ne kadar büyüleyiciydi!

O yüzden saat dörtte salon dolmuştu. Localar, ön sıralar, parter tıklım tıklımdı. Belediye Başkanı Van Tricasse, Matmazel Van Tricasse, Bayan Van Tricasse ve elma yeşili şapkasıyla sevimli Tatanémance, sahnenin hemen önüne yerleşmişlerdi. Biraz ötedeysen Meclis Üyesi Niklausse ve ailesi yer alıyordu; elbette âşık Frantz'la birlikte. Ayrıca Doktor Custos'un, Avukat Schut'un, Başyargıç Honoré Syntax'ın, sigorta şirketi müdürü Soutman'ın (Norbert), Alman müziği tutkunu ve kendisi de biraz vir-

¹ Müzik partiyonunda tonun tedricen yükseltilmesini belirten işaret –çn.

² Hızın giderek artırılması –çn.

³ Biraz çabuk –çn.

⁴ Daha –çn.

⁵ Fügün "sıkıştırma" bölümü –çn.

tüöz olan büyük bankacı Collaert'in, Defterdar Rupp'ün, Akademi Rektörü Jérôme Resh'in, Asayiş Komiseri'nin ve okuyucunun sabrını taşırmadan adlarını sıralamanın mümkün olmadığı başka birçok kent ileri geleninin aileleri de oradaydı.

Quiquendonelular, perdenin açılmasını beklerken genellikle sessiz dururlardı; kimi gazetesini okur, kimi alçak sesle sohbet eder, bazıları gürültü ve acele etmeksizin yerlerine geçer, kimileriye galerileri süsleyen güzelliklere yarı kısık bir bakış atarlardı.

Ama o akşam herhangi bir gözlemci, perdenin açılışından önce de salonda alışılmadık bir hareketliliğin hüküm sürdüğünü saptayabilirdi. Asla yerlerinden kımıldamayan insanların kaynaştıkları görülüyordu. Hanımların yelpazeleri anormal bir hızla sallanıyordu. Sanki bütün o göğüsleri daha canlı bir hava doldurmuştu. Daha derin nefes alınıyordu. Bazı bakışlar tabiri caizse avizenin alevleri kadar parlıyor ve salona olağandışı bir ışıltı saçıyor benziyordu. Aydınlatma artırılmış olmasına rağmen, etraf her zamankinden daha net görünüyordu gerçekten. Ah! Bir de Doktor Ox'un yeni aletleri çalışsaydı... Ne var ki sistem daha faaliyete geçmemişti.

Sonunda orkestra eksiksiz olarak yerini alıyor. Baş keman, nota sehpaları arasından geçerek, meslektaşlarına mütevazı bir la sesi verdi. Telli, üflemeli ve vurmali çalgılar akort yaptılar. Orkestra şefi başlama işaretini vermek için sadece zilin çalmasını bekliyor artık.

Zil çınladı. Dördüncü perde başlıyor. Ant-rakt *allegro appassionato*'su, alışıldığı üzere, meşhur Meyerbeer'i yerinden hoplatacak, ama Quiquendonelu sanat meraklılarından

büyük takdir toplayacak, görkemli bir yavaşlıkta çalınıyor.

Lakin çok geçmeden, orkestra şefi artık icracılarına hâkim olamadığını hissediyor. Normalde gayet uysal ve sakin olan müzisyenleri yavaşlatmakta biraz güçlük çekiyor. Üflemeli çalgılar tempoyu hızlandırma eğilimindeler ve kesinlikle frenlenmeleri gerekiyor, aksi halde telli çalgıların önüne geçecekler ki bu durum ahenk bakımından uygunsuz bir etki yaratır. Eczacı Josse Liefrinck'in terbiyeli bir delikanlı olan ve fagot çalan oğlu bile kendini kaptırmaya meylediyor.

Bu arada Valentine resitatifine¹ başladı:

Evimde yalnızım...

Fakat acele ediyor. Orkestra şefi ve bütün müzisyenler, gerçekte olduğu on iki-sekizlik gibi yayılarak çalınması gereken *cantabile*'sinde onu –belki de farkında olmadan– takip ediyorlar. Raoul dipteki kapıda görüldüğünde, Valentine'in ona doğru gittiği ve onu yandaki odaya sakladığı anlar arasında on beş dakika geçmiyor; hâlbuki otuz yedi ölçülük bu resitatif eskiden Quiquendone tiyatro geleneği uyarınca tam otuz yedi dakika sürüyordu.

¹ Belli bir melodi olmadan konuşma biçimiyle söylenen, müzikli anlatı –çn.

St-Bris, Nevers, Tavannes ve Katolik senyörler, belki biraz apar topar, sahneye çıktılar. Besteci partisyonda *allegro pomposo*¹ diye belirtmiş. Orkestra ve senyörler gayet *allegro* gidiyorlar, fakat hiç *pomposo* değiller ve parçanın tamamında, bıçakların kutsanması ve komp-lonun ustaca işlendiği bu bölümde, standart *allegro* hafifletilmiyor. Şarkıcı ve müzisyenler ateşli bir şekilde koşturuyorlar. Orkestra şefi artık onları tutmayı düşünmüyor. Zaten seyirciler de bunu istemiyor; tam tersine, onların da kendilerini kaptırdıkları, tempoya ayak uydurdukları ve bu temponun ruhsal özlemlerini karşıladığı hissediliyor:

*Siz de benim gibi, yeniden canlanan
karışıklıklardan
Ve günahkâr bir savaştan kurtarmak ister
misiniz ülkeyi?*

Söz veriliyor, ant içiliyor. Nevers itiraz edecek ve “ataları arasında askerlerin olduğunu, ama tek bir katilin bulunmadığını” şarkıyla anlatacak zamanı zor buluyor. Tutuklanıyor. Milis komutanları ve belediye meclisi üyeleri koşup geliyor ve “hepsini birden tepelemek” üzere çabucak yemin ediyorlar. Saint-Bris Katolikleri intikam almaya çağıran resitatifi tam bir iki-dört-lük set halinde başından savıyor. Beyaz atkılı üç

¹ Gösterişli, şatafatlı –çn.

keşiş, ağır ağır ilerlemelerini tembih eden mizansenî hesaba katmaksızın, ellerinde sepetlerle Nevers'in evinin dip taraftaki kapısından fırlıyorlar. Keşişlerin bir el hareketiyle kutsadıkları tüm yardımcı oyuncular kılıç ve bıçaklarını çektiler bile. Sopranolar, tenor ve baslar öfkeli çılgınlarla *allegro furioso*¹'ya girişiyor ve dramatik bir altı sekizliği kadril altı sekizliğine çeviriyorlar. Sonra haykırarak çıkıyorlar:

Gece yarısı,
Gürültü yok!
Tanrı öyle istiyor!
Evet,
Gece yarısı.

Şu an seyirciler ayaktalar. Localar, parter, galeriler kıpır kıpır. Sanki başta Belediye Başkanı Van Tricasse olmak üzere herkes, komplocularla birlik olup, aslında dini görüşlerini paylaştıkları Huguenot'ları yok etmek amacıyla sahneye fırlayacak. Alkışların ardı arkası kesilmiyor, oyuncular tekrar sahneye çağrılıyor! Tatanémance elma yeşili şapkasını coşkuyla sallıyor. Salonun lambaları parlak bir ışık saçıyor...

Raoul, örtüyü yavaşça kaldırmak yerine gösterişli bir hareketle yırtıyor ve Valentine'le karşı karşıya kalıyor.

¹ Öfkeli, hiddetli –çn.

Nihayet! Büyük düet başlıyor ve *allegro vivace* halinde söyleniyor. Ne Raoul Valentine'in sorularını bekliyor, ne de Valentine Raoul'un cevaplarını. Harika parça:

*Tehlike yaklaşıyor
Ve zaman uçup gidiyor...*

bazı komploculara dans ettirince Offenbach'a ün kazandıran şu hızlı iki-dörtlük'lerden birine dönüşüyor. *Andante amoroso*¹:

*Söyledin!
Beni seviyorsun!*

vivace furioso'dan başka bir şey değil artık ve orkestranın çellosu, bestecinin partisyonunda belirtildiği gibi şarkıcının sesindeki dalgalanmaları taklit etme kaygısı taşımıyor. Valentine boşuna haykırıyor:

*Uzat, daha da uzat,
Yüreğimdeki tarifsiz uykuyu!*

Raoul uzatamıyor! Alışılmadık bir ateşin onu yuttuğu hissediliyor. Si ve do'ları, portenin üzerinde, korkunç bir gürültü çıkarıyor. Raoul çırpınıyor, el kol hareketleri yapıyor, adeta alev alev yanıyor.

¹ Sevdalı -çn.

Gözetleme kulesinin sesi duyuluyor; çan yankılanıyor, ama ne çınlama! Çalan şahsın kendine hâkim olamadığı aşikâr. Orkestranın hışmına karşı şiddetle savaşıyor, dehşet verici bir tehlike çanı bu.

En nihayet bu muhteşem perdeyi sona erdirecek stretto:

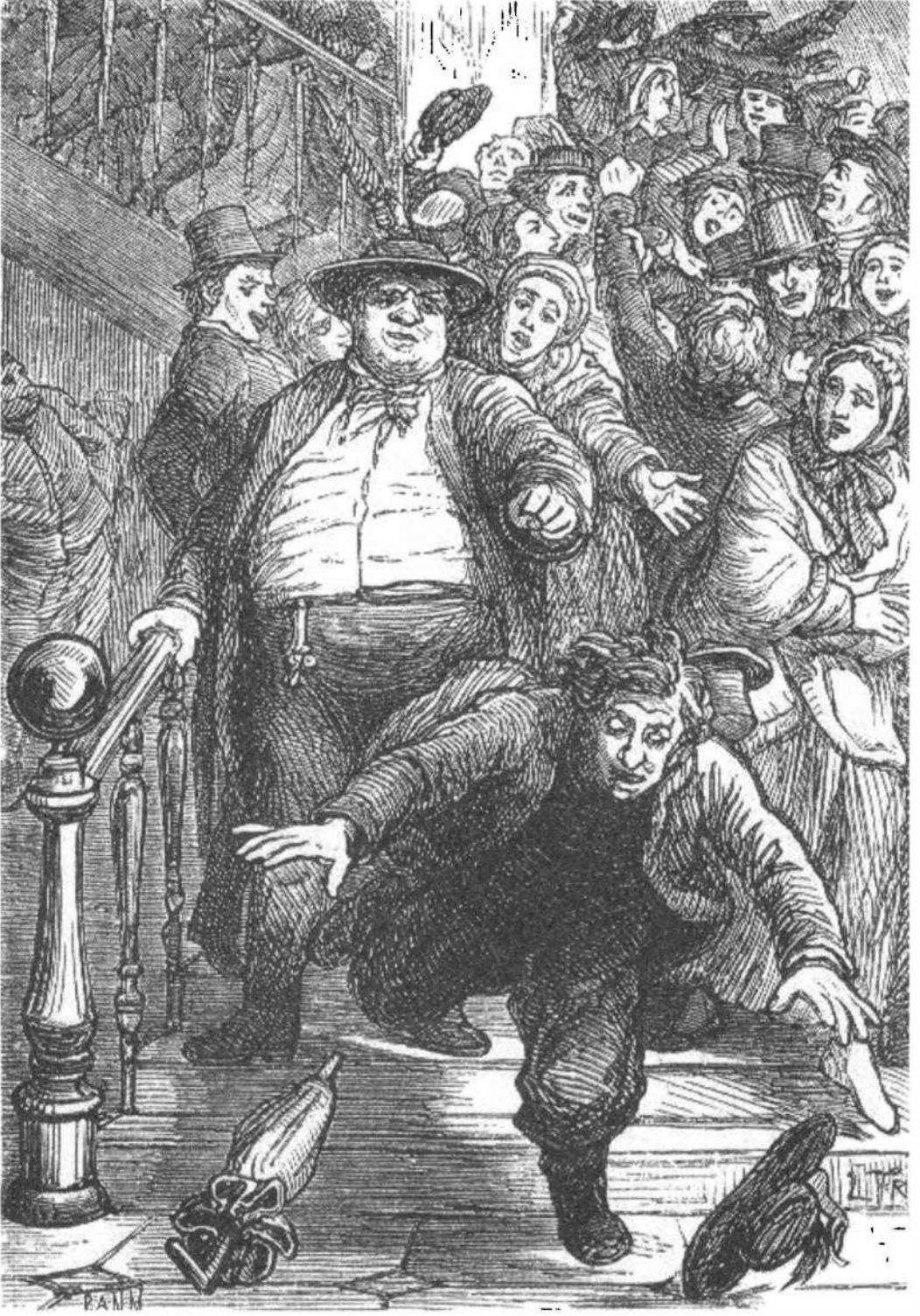
*Ne aşk kaldı, ne de sarhoşluğu,
Ey içimi bunaltan pişmanlıklar!*

besteci *allegro con moto*¹ diye belirttiği halde, zincirlerinden boşanmış bir *prestissimo*²'ya dönüşüyor. Ekspres tren geçiyor sanki. Kulenin çanı yine çalıyor. Valentine düşüp bayılıyor. Raoul pencereden sıvışıyor!...

Vakti gelmişti. Tam anlamıyla kendinden geçen orkestra daha fazla devam edemezdi. Şefin sopası suflörün nota sehпасındaki kırk bir parçadan ibaret artık! Kemanların yayları kopmuş, sapları bükülmüş! Davulcu o hışım-la davullarını patlatmış! Kontrbasçı koca sesli aletine tünemiş! Baş klarnetçi gülünç enstrümanının kamış ağızlığını yutmuş; ikinci obu-aysa dişleri arasında aletin çift kamışlı ucunu çiğniyor! Trombonun kulisi çarpılmış ve zaval-lı kornocu, borusunda fazla derine soktuğu eli-ni bir türlü geri çekemiyor!

¹ Con moto: Hareketli –çn.

² Aşırı hızlı –çn.

Ve seyirciler! Ateşli kalabalık, nefes nefese haykırıyor, el kol sallıyor! Bütün yüzler, sanki bir yangın vücutları içten yakmış gibi kızarmış! Şapkasız erkekler, mantosuz kadınlar, herkes dışarı çıkmak için acele ediyor! Kori-dorlarda itişip kakışıyor, kapılarda birbirlerini eziyor, tartışıyor, kavga ediyorlar! Ne otorite

takan var, ne de belediye başkanı! Bir cehen-nem telaşı karşısında herkes eşit...

Ve birkaç dakika sonra sokağa çıkıldığında herkes alışılmış sükûnetine yeniden kavuşarak, az evvel hissettiklerinin muğlak anısıyla, sessizce evine dönüyor.

Huguenot'ların eskiden altı saat süren dördüncü perdesi o akşam dört buçukta başlayıp beşe on iki kala son bulmuştu.

Yani on sekiz dakika sürmüştü!

VIII

ESKİ VE TÖRENSEL ALMAN VALSİ KASIRGAYA DÖNÜŞÜYOR

Her ne kadar ahali, tiyatrodan ayrıldıktan sonra mutlak sükûnetine yeniden kavuşmuş ve sadece bir tür geçici sersemliği muhafaza ederek sessizce eve dönmüş olsa da, maruz kaldıkları olağanüstü coşkudan bitkin düştükleri için, adeta yemekte aşırıya kaçmış gibi, kendilerini derhal yatağa atmışlardı.

Ertesi gün herkesin zihninde bir gün önce yaşananlar canlandı. Adamın biri kavgada şapkasını kaybetmiş, diğerinin arbedede giysisi yırtılmıştı; bir kadın gözünün bebeği zarif ayakkabısından, bir başkası özel günlerde giydiği pelerininin olmuştur. Hafızaları yerine gelen bu dürüst kentsoylular, yakışsız taşkınlıkları yüzünden belli bir utanç duyuyorlardı. Bu onlara, şuursuz kahramanları oldukları bir sefahat âlemi gibi geliyordu! O gün hakkında konuşmuyor, artık düşünmek bile istemiyorlardı.

Fakat şehrin akli en çok karışan kişisi Belediye Başkanı Van Tricasse'ti. Ertesi sabah

uyandığında, peruğunu bulamadı. Lotché onu her yerde aradı, ama nafile. Peruk muharebe alanında kalmıştı. Onu kentin yeminli borazancısı Jean Mistrol aracılığıyla geri istetmek olacak iş değildi. İnsan şehrin baş yöneticisi olma onuruna sahipse, kendini böyle reklam etmek yerine o postişi feda etmek daha iyiydi.

Saygıdeğer Van Tricasse, akşamdan kalma, yorgunluktan bitkin ve kafası kazan gibi, örtüleri altında uzanmış, içi yanar vaziyette yatarken böyle düşünüyordu. Yataktan kalkmayı hiç istemiyor, ama o sabah beyni belki de kırk yıldır çalışmadığı kadar çalışıyordu. Muhterem başkan o açıklanması imkânsız temsilde olup biten her şeyi zihninde yeniden canlandırıyordu. Geçenlerde Doktor Ox'un verdiği ziyafette yaşananlarla benzerlik kuruyordu. En akli başında yurttaşlarında iki defa baş gösteren bu tuhaf taşkınlık halinin sebeplerini arıyordu.

“İyi de, ne oluyor böyle?” diye soruyordu kendi kendine. “Sessiz sakın Quiquendone şehrimin başını döndüren ne? Yoksa deliriyor muyuz? Kenti kocaman bir hastane mi yapmak gerekecek? Çünkü dün hepimiz oradaydık, şehrin ileri gelenleri, meclis üyeleri, hâkimler, avukatlar, hekimler, akademisyenler... Ve hepimiz o şiddetli çılgınlık nöbetine yakalandık! Çalan cehennem müziğinde ne vardı acaba? Anlaşılmaz bir durum! Oysa öyle

bir taşkınlığa yol açabilecek bir şey de yemiş ya da içmiş değildim! Hayır! Dün akşam bir dilim fazla pişmiş dana eti, birkaç kaşık sulu ıspanak, çırpılmış yumurta tatlısı yedim ve saf su katılmış iki bardak bira içtim, bunlar başıma vurmuş olamaz! Hayır. Açıklayamadığım bir şey var ve neticede hemşerilerimin hareketlerinden sorumlu olduğuma göre, bir soruşturma yaptıracağım.”

Lakin Belediye Meclisi tarafından onaylanan soruşturma hiçbir sonuç vermedi. Hadiseler aşikâr olsa da, sebepler yargıçların izanını aşıyordu. Zaten ruhlar yeniden huzura kavuşmuş ve sükûnetin geri gelmesiyle, aşırılıklar da unutulmuştu. Mahalli gazeteler bundan bahsetmekten kaçındılar ve temsil hakkında *Mémorial de Quiquendone*'da çıkan yazı, bütün salonu kaplayan heyecan dalgasını ima dahi etmedi.

Mamafih kent alışıldık itidaline yeniden kavuşsa ve görünüşte tekrar eskisi gibi Flaman olsa da, esas itibarıyla sakinlerinin huy ve mizaçlarının yavaş yavaş değiştiği hissediliyordu. Doktor Dominique Custos'nun deyişiyle “sinirlerinin çıktığı” söylenebilirdi gerçekten.

Yine de bazı noktaları açıklığa kavuşturalım. Bu kesin ve su götürmez değişim sadece belli koşullarda gerçekleşiyordu. Quiquendonelular kentin sokaklarında, açık havada, meydanlarda, Vaar kıyıları boyunca yürürler-

ken, yine o eskiden bildiğimiz iyi niyetli, soğuk ve sistemli insanlardı. Keza, evlerine kapandıklarında, kimileri elleri, kimileri kafalarıyla çalışıyor, bazıları hiçbir şey yapmıyor, bazıları da pek düşünmüyorlardı. Hayatları eskisi gibi sessiz, dingin ve bitkiseldi. Evliliklerde bırakın kavgayı, sitem bile edilmiyor, kalp atışları asla hızlanmıyor, merkezi sinir sisteminde hiç aşırı uyarılma olmuyordu. Ortalama nabız hep iyi zamanlardaki gibi dakikada elli ila elli iki arasında kalıyordu.

Ama dönemin en yetenekli fizyolojistlerinin öngörülerini başarısızlığa uğratan ve kesinlikle açıklanamayan fenomen, özel yaşamlarında hiç değişmeyen Quiquendone sakinlerinin, müşterek hayatın gerektirdiği birebir ilişkilerde tam tersine bariz bir değişime uğramalarıydı.

Keza bir kamu binasında bir araya geldiklerinde, Komiser Passauf'un tabiriyle "işler sarpa sarıyordu". Borsada, Belediye Sarayında, Akademinin amfisinde, bilim adamlarının toplantıları ya da meclis oturumlarında, bir nevi canlanma baş gösteriyor ve çok geçmeden katılımcılar tuhaf ve aşırı bir heyecana kapılıyorlardı. Bir saat sonra ilişkiler sertleşiyordu. İki saatin sonunda tartışma kavgaya dönüyordu. Tepeler atıyor ve kişilik çatışmaları baş gösteriyordu. Tapınakta bile, vaaz sırasında müminler kürsüde çırpınıp duran ve onları her zamankinden daha sert

azarlayan Papaz Van Stabel'i soğukkanlılıkla dinleyemiyorlardı. Sonunda bu durum yeni ve Doktor Custos ile Avukat Schut arasında geçenden daha ciddi hırlaşmalara yol açtı; fakat atışmalar asla otoritenin müdahalesini gerektirmedi, çünkü kavgacılar evlerine dönüp sakinleştiklerinde, hem maruz kaldıkları hem de ettikleri hakaretleri unuttuyorlardı.

Ne var ki bu gariplik, ruhlarında olup bitenleri anlamaktan kesinlikle aciz insanların dikkatini çekmemişti. Şehirde tek bir kişi, meclisin otuz yıldır görev kadrosunu feshetmeyi düşündüğü Asayiş Komiseri Michel Passauf, özel mekânlarda hiç rastlanmayan galeyanın kamusal binalarda çabucak ortaya çıktığını fark etmişti ve kaygıyla, bu aşırı hassasiyetin kentsoylu evlerine kadar genişlediği ve salgın – kullandığı oldukça doğru kelime buydu – şehrin sokaklarına yayıldığı takdirde ne olacağını merak ediyordu. O zaman ne hakaretler unutulur, ne huzur kalır, ne de hezeyan son bulurdu; Quiquendoneluları kaçınılmaz olarak birbirine düşürecek sürekli bir kırgınlık hükmü sürerdi.

“O zaman ne olacak?” diye kendi kendine soruyordu Komiser Passauf, korkuyla. “O vahşi gazap nasıl durdurulacak? Kamçılanmış kişiliklerin önü nasıl alınacak? Görevim asıl o zaman bir arpalık olmaktan çıkar ve meclisin maaşımı ikiye katlaması gerekir...

Kamu düzenini bozmak ve yasaya karşı gelmekten kendimi tutuklamak zorunda kalmazsam tabii!”

Nitekim bu ziyadesiyle haklı endişeler gerçek olmaya başladı. Hastalık borsa, tapınak, tiyatro, belediye, Akademi ve sebze-meyve halinden, yurttaşların evlerine sirayet etti, hem de şu korkunç *Huguenot*’lar temsilinin üstünden daha on beş gün bile geçmeden.

Salgının ilk belirtileri Bankacı Collaert’in evinde ortaya çıktı.

Bu zengin şahsiyet kentin ileri gelenlerine balo veriyordu, en azından danslı bir toplantı. Birkaç ay evvel otuz bin franklık borç tahvili çıkarmış ve bunların dörtte üçünü satmıştı. Finansal başarısını kutlamak için salonlarını açarak, hemşerilerine parti vermişti.

Genellikle tüm masrafı mükemmel servis edilen bira ve şerbetten ibaret bu sakin ve masum Flaman eğlencelerinin nasıl olduğu malumdur. Hava durumu, ekinlerin görünüşü, bahçelerin güzelliği, çiçeklerin, bilhassa lalelerin bakımı hakkında birkaç sohbet, ara sıra menüet gibi yavaş ve ölçülü bir dans, bazen bir vals, ama dakikada bir buçuk dönüşten fazla yapılmayan ve çiftlerin birbirlerinden kolları izin verdiğince uzak durdukları şu Alman valslerinden biri... Quiquendone yüksek sosyetesinin katıldığı baloların olağan akışı böyledir. Dört zamanlı hale getirildikten sonra polka da ortama uyum sağ-

lamaya çalışmış, ama tempo ne kadar yavaş tutulursa tutulsun, dans edenler hep orkestranın gerisinde kaldıklarından, vazgeçilmesi gerekmişti.

Genç erkek ve kızların erdemli ve ölçülü bir haz aldıkları bu sakin eğlenceler asla can sıkıcı bir rezalete yol açmamıştı. Peki o akşam, Bankacı Collaert'in evinde, neden şerbetler ve şekerli su baş döndürücü şaraplara, köpüklü şampanyalara, bozguncu punçlara dönüşmüş gibiydi? Niye eğlencenin ortasına doğru bütün davetliler, anlaşılmaz bir şekilde, bir nevi sarhoşluğa kapıldılar? Neden menüet İtalyanların *saltarello*'suna dönüştü? Orkestranın müzisyenleri niçin tempoyu hızlandırdılar? Niye mumlar, tiyatroda olduğu gibi, alışılmadık bir ışıkla parladılar? Bankacının salonlarını nasıl bir elektrik akımı kapladı? Aslında gayet ciddi ve törensel, ziyadesiyle gösterişli ve edepli bir dans olan *pastourelle* sırasında çiftlerin birbirine yaklaşması, ellerin sımsıkı kenetlenmesi, atılan birkaç müstehcen adımın "yalnız kavalieri" belli etmesi nereden kaynaklandı?

Heyhat! Bütün bu içinden çıkılmaz sorulara hangi Oedipus cevap verebilirdi ki? O akşam orada hazır bulunan Komiser Passauf fırtınanın geldiğini elbet görüyor, fakat hâkim olamıyor, ondan kaçamıyor ve beynine sarhoşluğa benzer bir şeyin yükseldiğini hissediyordu. Tüm fizyolojik ve duygusal yetileri artıyordu.

Birçok kez şekerlemelerin üstüne atıldığı ve tepsileri uzun bir diyetten çıkmış gibi silip süpürdüğü görüldü.

Bu arada, balodaki hareketlilik de çoğalıyordu. Her göğüsten boğuk bir uğultuyu andıran uzun bir hırıltı çıkıyordu. Dans ediliyordu, sahiden dans ediliyordu. Ayaklar, giderek büyüyen çılgınca bir coşkuyla sallanıyordu. Yüzler lal gibi parlıyordu. Genel heyecan en üst dereceye erişmişti.

Ve orkestra Freyschutz valsini çalmaya başlayınca, müzisyenler bu gayet yavaş tempolu, son derece Alman usulü valsa zincirlerinden boşanmış gibi giriştiklerinde, artık vals olmaksızın çıkıp, çılgınca bir girdap, baş döndürücü bir devinim, korlaşmış odunla tempo tutan Faust tarafından yönetilmeye layık bir dönüş halini aldı! Sonra bir *galop*¹, iblisçe bir *galop*, bir saat boyunca, değiştirilmesi ya da durdurulması imkânsız bir şekilde, genç kız ve erkekleri, anne ve babaları, her yaştan, her cinsten, her ağırlıkta insanı, şişman bankacı Collaert ve Bayan Collaert'i, meclis üyelerini ve yüksek görevlileri, başyargıcı, Niklausse'u, Belediye Başkanı Van Tricasse ve eşini, hatta o sarhoşluk gecesinde vals eşinin kim olduğunu asla hatırlayamayan Komiser Passauf'un kendisini o zengin evin salonlarına, sofalarına, odaları-

¹ Çok hızlı tempolu bir Fransız dansı. Kelime anlamı: Atın dört nala koşusu -çn.

na, merdivenlerine, mahzenden tavan arasına kadar her yerine sürükledi!

Ama “eşı” Komiser Passauf’u hiç unutmadı. O günden itibaren rüyalarında kendisine tutkuyla sarılan ateşli komiseri görüp durdu! Ve söz konusu “eş” sevimli Tatanémance’tı!

IX

DOKTOR OX VE ASİSTANI YGÈNE BİRKAÇ KELİME KONUŞUYORLAR

“Evet Ygène?”

“Evet hocam, her şey hazır! Boruların döşenmesi tamamlandı.”

“İyi! Artık büyük çapta ve kitleler üzerinde çalışacağız!”

X

SALGININ BÜTÜN ŞEHİRİ KAPLADIĞI VE NASIL BİR ETKİ YARATTIĞI GÖRÜLÜYOR

Sonraki aylarda hastalık yok olmak yerine iyice yayıldı. Salgın evlerden sokaklara dağıldı. Quiquendone kenti tanınmaz hale gelmişti.

Şimdiye kadar gözlemlenenlerden daha garip bir fenomen, sırf hayvanlar âleminin değil bitkiler âleminin de bu durumun etkisinden kaçamamasıydı.

Olayların normal akışına göre, salgın hastalıklar özgün hadiselerdir. İnsanlara bulaşanlar hayvanlara, hayvanlara bulaşanlar bitkilere zarar vermez. Bir atın çiçek hastalığına veya bir insanın sığır vebasına yakalandığı hiç görülmemiştir. Koyunlar patatesten hastalık kapmaz. Ama burada doğanın tüm yasaları altüst olmuşa benziyordu. Quiquendone'un erkek ve kadın sakinlerinin huy, kişilik ve fikirlerinin değişmesi yetmiyormuş gibi kediden köpeğe, sığırdan koyuna, attan eşeğe bilumum

evcil hayvanlar da sanki her zamanki yaşam ortamları değişmiş gibi aynı salgının etkilerine maruz kalmışlardı.

Bahçelerde, bostan ve meyveliklerde son derece acayip belirtiler zuhur ediyordu haki-katen. Sarmaşıklar daha atılgan tırmanıyor, salkımlı bitkiler daha gürleşiyordu. Çalılar ağaçlara dönüşüyordu. Daha yeni ekilmiş tohumlar minik, yeşil başlarını gösteriyor ve aynı süre zarfında, eskiden daha elverişi koşullarda uzadıklarından on iki kat fazla büyüyorlardı. Kuşkonmazlar iki ayak yüksekliğe ulaşıyor, enginarlar kavun, kavunlar balkabağı, balkabakları helvacıkabağı, helvacıkabaklarıysa gözetleme kulesinin çapı inan olsun dokuz ayak gelen çanı kadar irileşiyordu. Lahanalar çalılık, mantarlar şemsiye gibi oluyordu.

Meyveler sebze örneğini izlemekte gecik-mediler. Bir çileği iki, armudu dört kişi yiyor-du. Üzüm salkımları, Poussin'in *Elçilerin Vaat Edilmiş Topraklara Dönüşü* adlı eserinde hayranlık verici güzellikte resmettiği şu şahane salkımdan aşağı kalmıyordu!

Çiçekler için de aynı şey geçerliydi: Kocaman menekşeler havaya daha da içe işleyen kokular yayıyor, aşırı büyük güller daha canlı renklerle ışıldıyor, leylaklar birkaç günde içi-ne girilmez fundalıklar meydana getiriyor, yolları istila eden sardunya, papatya, yıldızçi-çeği, kamelya ve ormangülleri birbirlerini boğuyorlardı! Budama bıçağı yetersiz kalıyordu.

Ve laleler, Flamanların pek hoşlandıkları şu sevgili zambakgiller, meraklılarının aklını başından alıyordu! Muhterem Van Bistrom bir gün bahçesinde, çanağı koca bir narbülbülü ailesine yuva işlevi gören, muazzam büyük, dev gibi kocaman bir *tulipa gesneriana* görünce, az kalsın arka üstü devriliyordu!

Bütün şehir bu olağanüstü çiçeği görmeye koştu ve ona *tulipa quiquendonia* adı verildi.

Lakin bu bitkiler, bu meyve ve çiçekler gözle görülür bir hızla büyüyüp, devasa boyutlara erişseler de, renk ve kokularının keskinliği insanın görme ve koklama duyularını sarhoş etse de, maalesef çabucak soluyorlardı. Emdikleri hava onları hızla kavuruyor ve çok geçmeden kuruyup tükenmiş, mahvolmuş bir halde ölüp gidiyorlardı.

Birkaç günlük ihtişamı müteakip solan o eşsiz lalenin akıbeti de böyle oldu!

Kısa bir süre sonra, evin köpeğinden ahırdaki domuza, kafesteki kanaryadan kümesteki hindiye kadar tüm evcil hayvanların başına aynı şey geldi.

Normalde bu hayvanların ağırkanlılıkta sahiplerinden aşağı kalmadıklarını belirtmek uygun olur. Kedi ve köpekler, yaşamaktan ziyade, ot gibi bir varoluş sürdürüyorlardı. Zevkten titredikleri ya da öfkeyle hareket ettikleri asla vaki değildi. Kuyrukları, bronzdan yapılmış olsa, daha az sallanmazdı. Çok eski zamandan beri, ne bir ısırma ne de tırmalama vakasına rastlanmıştı. Kuduz köpeklere gelince, Vahiy Kitabı'nda geçen griffonlar¹ ve diğer varlıklar arasına katılması gereken hayali hayvanlar gibi görülüyorlardı.

Ama size en ufak olayına kadar aktarmaya çalıştığımız şu birkaç ay zarfında büyük

¹ Kartal başlı aslan -çn.

değişiklikler oldu! Kedi ve köpekler tırnak ve dişlerini göstermeye başladılar. Tekrarlayan saldırıların ardından, bazı infazlar yapıldı. İlk kez bir atın gemi azıya alıp Quiquendone sokaklarında dörtnala koşturduğu, bir öküzün boynuzlarını eğerek türdeşlerinden birinin üstüne atıldığı, Saint-Ernuph Meydanında bir eşeğin yere devrilip bacaklarını havaya dikierek hiç de “hayvani” olmayan bir sesle anırdığı, bir koyunun içinde taşıdığı pirzolaları kasabın bıçağına karşı bizzat ve yiğitçe savunduğu görüldüğü!

Belediye Başkanı Van Tricasse, cinnet geçirerek Quiquendone sokaklarının güvenilirliğini azaltan evcil hayvanlara karşı emniyet tedbiri mahiyetinde emirler yayınlamak zorunda kaldı.

Ne yazık ki, deliren hayvanların yanı sıra, insanlar da daha akıllı başında değillerdi. Musibet her yaştan insanı etkiliyor, kimseyi esirgemiyordu.

O zamana dek gayet kolay yetiştirilen bebekler birdenbire çekilmez oldular ve Başyargıç Honoré Syntax hayatında ilk defa küçük çocuğunu kamçılarlamak mecburiyetinde kaldı.

Kolejde isyana benzer bir hadise patlak verdi ve sınıflarda, havada uçan sözlükler esef verici yörüngeler çizdi. Artık öğrencileri sakin tutmak mümkün değildi ve zaten taşkınlık, onları olur olmaz yazı cezalarıyla bunaltan öğretmenlere de sirayet ediyordu.

Başka bir tuhaflık daha! Şimdiye kadar temel besinleri çırpılmış krema olan pek kanaatkâr Quiquendonelular, artık yiyecek içecek konusunda gerçekten aşırıya kaçıyorlardı. Her zamanki beslenme biçimleri yetersiz kalıyordu. Her mide dipsiz bir kuyuya dönüşüyor ve o kuyunun en enerjik yöntemlerle tepeleme doldurulması gerekiyordu. Şehrin tüketimi üçe katladı. İki yerine altı çeşit yemek yapılıyordu. Hazımsızlıklar baş gösteriyordu. Meclis Üyesi Niklausse doymak bilmiyordu. Belediye Başkanı Van Tricasse susuzluğunu gideremiyor ve huy-suz bir yarı sarhoşluk halinden çıkamıyordu.

Sonunda en kaygı verici belirtiler ortaya çıktı ve günden güne çoğaldı.

Sokaklarda sarhoşlara rastlanıyordu ve çoğu kentin ileri gelenleriydi.

Mide ağrıları Doktor Dominique Custos'yu fazlasıyla meşgul ediyordu, nevrit ve sinir yalımları da keza... Bu durum sinirleri acayip bozulmuş ahalinin asabiyet derecesini açıkça kanıtlıyordu.

Quiquendone'un vaktiyle çok ıssız, ama halihazırda kimse evinde duramadığı için gayet kalabalık olan sokaklarında, kavgalar ve gündelik hırlaşmalar eksik olmuyordu.

Kamu düzenini bozanları zapturapt altına almak için yeni bir polis birimi kurmak icap etti.

Belediye binasına, gece gündüz dik kafalı-larla dolan bir nezarethane yapıldı. Komiser Passauf'un işi başından aşkındı.

Bir evlilik iki aydan kısa sürede gerçekleşti – ki bu daha önce hiç görülmemiş bir şeydi! Evet! Defterdar Rupp'ün oğlu güzel Augustine de Rovere'in kızıyla evlendi, hem de izdivaç teklifinden yalnızca elli yedi gün sonra!

Eskiden olsa yıllarca tasarı halinde kalacak başka evlilikler de kararlaştırıldı. Belediye Başkanı hayret içindeydi ve kızının, güzel Suzel'inin, ellerinden kayıp gittiğini hissediyordu.

Sevgili Tatanémance'a gelince, ona mutluluk, zenginlik, saygınlık ve gençliğin tüm unsurlarını bir araya getirecek gibi görünen bir birliktelik konusunda Komiser Passauf'un ağzını aramaya cesaret etmişti.

Son olarak –iğrençliğin doruk noktası– bir düello vuku buldu! Evet, yetmiş beş adım mesafeden serbest atışla yapılacak, tabancalı bir düello! Hem de kimler arasında? Okurlarımız buna inanmak istemeyeceklerdir.

Yumuşak başlı olta balıkçısı Bay Frantz Niklausse ve zengin bankacının oğlu, genç Simon Collaert arasında.

Ve bu düellonun sebebi Belediye Başkanı'nın öz kızıydı. Simon kendini çılgınca âşık hissediyor ve yılmaz bir rakibin hak iddialarına boyun eğmek istemiyordu.

Düello Audenarde Kapısı tarafında gerçekleşti. Hasımlar Vaar'ın iki kıyısında yer alıyorlardı; Frantz sol, Simon sağ yakada. Quiquendone sakinlerine ilk kez böyle bir eğlence çı-

kıyordu. O yüzden Vaar'ın kenarlarında yoğun bir kalabalık toplanmıştı.

Karşılıklı olarak yüz yirmi yedi kurşun atılmasına rağmen, aslanlar gibi çarpışan iki savaşçı da hiç zarar görmediler, ama kırk üç yardımcı birkaç hafif yara aldı.

Bunu gören ve besbelli kendileri için kaygılanan şahitler, sonunda onurun gereğinin yerine getirildiğini ilan ettiler!

XI

GUIQUENDONELULAR KAHRAMANCA BİR KARAR ALIYORLAR

Quiquendone halkının ne acıklı bir halde bulunduğu ortadaydı. Zihinler köpürüyordu. İnsanlar ne birbirlerini ne de kendilerini tanıyorlardı artık. En barışçıları bile kavgacı olup çıkmışlardı. Kimseye ters bakmaya gelmiyor, yoksa hemen şahitlerini yollayıp sizi düelloya davet ediyorlardı. Birkaçı bıyık bırakmış ve bazıları –en kavgacıları– uçlarını yukarı kıvrıp sivriltmişlerdi.

Bu koşullarda, kentin yönetimi, sokaklar ve kamu binalarında düzenin sağlanması çok zorlaşıyordu; zira hizmetler böyle bir duruma göre planlanmamıştı. Belediye Başkanı –gayet mülayim, silik, herhangi bir karar almaktan aciz biri olarak tanıdığımız şu saygıdeğer Van Tricasse– öfkesini yenemez olmuştu. Evi sesinin gürültüsüyle yankılanıyordu. Yönetimi altındaki işleri bizzat icra etmeye hazır vaziyette, günde yirmi emir yayınlıyor, memurlarını azarlayıp duruyordu.

Ah! Ne değişim! Belediye Başkanı'nın huzur ve sevgi dolu evinin, o güzel Flaman konutunun eski sükûneti neredeydi? Halihazırda, karı koca kavgaları birbirini izliyordu! Bayan Van Tricasse huysuz, aksi, hırçın bir kadın olmuştu. Kocasını daha fazla bağırarak onun sesini bastırabilse de, susturmayı başaramıyordu. Bu cesur kadının asabi ruh halinden herkes nasibini alıyordu. Hiçbir şey düzgün gitmiyordu! Evde işler yürümüyordu! Her şey geç kalıyordu! Lotché'yi, hatta keyifsizlikte ondan aşağı kalmayan ve ters ters cevaplar veren görümcesi Tatanémance'ı suçluyordu. Tabii ki Bay Van Tricasse, her evde görüldüğü gibi, hizmetçisi Lotché'yi destekliyordu. Bu yüzden, Belediye Başkanı'nın sayın eşinin sürekli kızgınlığı, azarlama ve tartışmalar, kavga ve didişmeler bitmek bilmiyordu!

“İyi de, ne oluyor bize?” diye bağırıyordu zavallı Belediye Başkanı. “İçimizi yakan bu ateş de ne? Yoksa şeytanın oyununa mı geldik? Ah! Bayan Van Tricasse, Bayan Van Tricasse! Sonunda sizden evvel ölmeme sebep olacak ve böylece bütün aile geleneklerini altüst edeceksiniz!”

Okuyucu şu oldukça tuhaf özelliği unutmuş olamaz: Bay Van Tricasse dul kalmalı ve geleneksel soy zincirini koparmamak için tekrar evlenmeliydi.

Öte yandan insanların bu ruh hali, mutlaka belirtilmesi gereken bir hayli garip başka

etkiler de yarattı. Şimdiye kadar sebebi anlaşılamayan bu taşkınlık, beklenmedik fizyolojik yenileşmeler getirdi. Halkın arasından, belki de hiç keşfedilmeyecek yetenekler zuhur etti. Beceriler kendini açığa vurdu. Evvelce vasat addedilen sanatçılar günışığına çıktı. Politika ve edebiyat alanında yeni simalar belirdi. Zorlu tartışmalarda yetişen hatipler, zaten her konuda ateşlenmeye son derece müsait dinleyicileri coşturdular. Kaynaşma, Meclis oturumlarından, halka açık toplantılara sıçradı ve aralarında *Le Gnetteur*¹ de *Quiquendone*, *L'Impartial*² de *Quiquendone*, *Le Radical*³ de *Quiquendone*, *L'Outrancier*⁴ de *Quiquendone*'un da bulunduğu yirmi gazete öfkeli yazılarında ciddi toplumsal sorunları ele alırken, şehirde bir kulüp kuruldu.

“İyi de, hangi sorun hakkında?” diye sorulabilir. Her şey ve hiçbir şey hakkında; kimilerinin yıkılmasını, kimilerinin doğrultulmasını istediği, bel veren Audenarde Kulesi hakkında; Meclis'in karar verdiği, ama dik kafalıların direnmeye çalıştıkları emniyet tedbirleri hakkında; derelerin ıslahı ve lağımların temizlenmesi hakkında, vs. Ateşli hatipler kentin dahili idaresine saldırmakla yetinseler iyiydi. Ama hayır, akıntıya kapılıp sürüklenirken daha öteye gitmeleri gerekiyordu ve Tanrı müdahale

¹ Gözcü.

² Tarafsız.

³ Radikal.

⁴ Aşırı.

etmezse hemcinslerini savaşın belirsizliklerine kışkırtmaları, itip sürüklemeleri işten bile değildi.

Aslında Quiquendone'un torbasında sekiz ya da dokuz yüz yıldır en iyi kalite bir *casus belli*¹ mevcuttu, ama bir kutsal emanet gibi özenle saklanıyordu ve hava alınca bozulup işe yaramaz hale gelmesi ihtimal dahilindeydi.

Bakın, bu *casus belli* nereden kaynaklanmıştı.

Flandres'in bu güzel köşesindeki Quiquendone'un küçük Virgamen şehriyle komşu olduğu genellikle bilinmez. İki kentin toprakları birbirine bitişiktir.

1135'te Kont Baudouin'in haçlı seferine çıkmasından bir müddet önce, bir Virgamen ineği –dikkatinizi çekerim, kent sakinlerinden birine değil, belediyeye ait bir inek– Quiquendone arazisinde otlamaya gelmiş. Zavallı geviş getiren hayvan çayırdan ancak dil genişliğinin üç katı kadar ot koparmış, ama suç, suiistimal, cürüm –nasıl isterseniz öyle deyin– işlenmiş sayılarak, gerektiği gibi zabıt tutulmuş, zira o dönemde yüksek görevliler yazmayı öğrenmeye başlıyorlarmış.

“Vakti geldiğinde öcümüzü alırsız,” demiş sadece Natalis Van Tricasse, şimdiki Belediye Başkanı'nın otuz ikinci selefi. “Virgamenliler beklemekle bir şey kaybetmezler!”

¹ Latince, savaş sebebi –çn.

Olayı haber alan Virgamen'lılar, haklı olarak hakaretin anısının zamanla silineceğini düşünerek, beklemişler ve gerçekten de yüzyıllar boyu Quiquendonelu türdeşleriyle iyi ilişkiler içinde yaşamışlar.

Lakin misafirlerini, daha doğrusu komşularının mizacını kökten değiştirip kalplerinde uyuyan intikamı uyandıran bu acayip salgını hesaba katmamışlar.

İşte Avukat Schut'un Monstrelet Sokağındaki kulüpte ansızın dinleyicilerin yüzüne çarptığı mesele buydu. Bu gibi şartlarda kullanılması âdet olan deyim ve eğretilmelerle onları coşturdu. İşlenen suçu hatırlattı; Quiquendone kentine yapılan haksızlığı anımsattı ve "haklarına düşkün" bir milletin böyle bir cürüm karşında zamanaşımını kabul edemeyeceğini belirtti; uğradıkları hakaretin hâlâ canlı olduğundan, yaralarının hâlâ kanadığından dem vurdu; Virgamen sakinlerine özgü bazı baş hareketlerinden ve bu kafa sallamaların aslında Quiquendone sakinlerini nasıl aşağıladıklarının emaresi olduğundan söz etti; belki "farkında olmadan" asırlardır bu korkunç hakarete katlanmış bulunan hemşerilerine yalvardı; "eski şehrin çocuklarına" artık parlak bir tazminattan başka bir "hedef" taşımamaları için yakardı! Sonunda, ulusun "tüm zinde kuvvetlerine" çağrıda bulundu!

Quiquendonelu kulaklar için pek yeni olan bu lakırdıların nasıl coşkuyla karşılandığı his-

sedilebilir, ama tarif edilemezdi. Bütün dinleyiciler ayağa kalkmış, kollarını uzatarak savaş naraları atıyorlardı. Avukat Schut evvelce hiç böyle bir başarı elde etmemişti ve itiraf etmek gerekir ki bu ona çok yakışmıştı.

Belediye Başkanı, Meclis Üyesi ve o unutulmaz toplantıya katılan tüm hatırı sayılır şahısların galeyanına direnmek istese de faydasız olurdu. Zaten bu yönde herhangi bir istek duymuyorlar ve şayet daha çok değilse, en az ötekiler kadar yüksek sesle haykırıyorlardı:

“Sınıra! Sınıra!”

Sınır Quiquendone surlarına ancak üç kilometre uzak olduğundan, Virgamenlilerin gerçek bir tehlikeyle karşı karşıya bulundukları kesindi, çünkü daha ne olduğunu anlayacak zaman bile bulamadan istilaya uğrayabilirlerdi.

Bununla birlikte, o tehlikeli durumda sağduyusunu muhafaza eden yegâne kişi, saygıdeğer eczacı Josse Liefrinck, top, tüfek ve generalden yoksun olduklarını anlatmaya çalıştı.

Biraz itilip kakılarak, general, top ve tüfek meselesinin bir şekilde halledileceği, adalet ve vatan sevgisinin yeterli olduğu ve bir halkı karşı konulmaz kıldığı cevabını aldı.

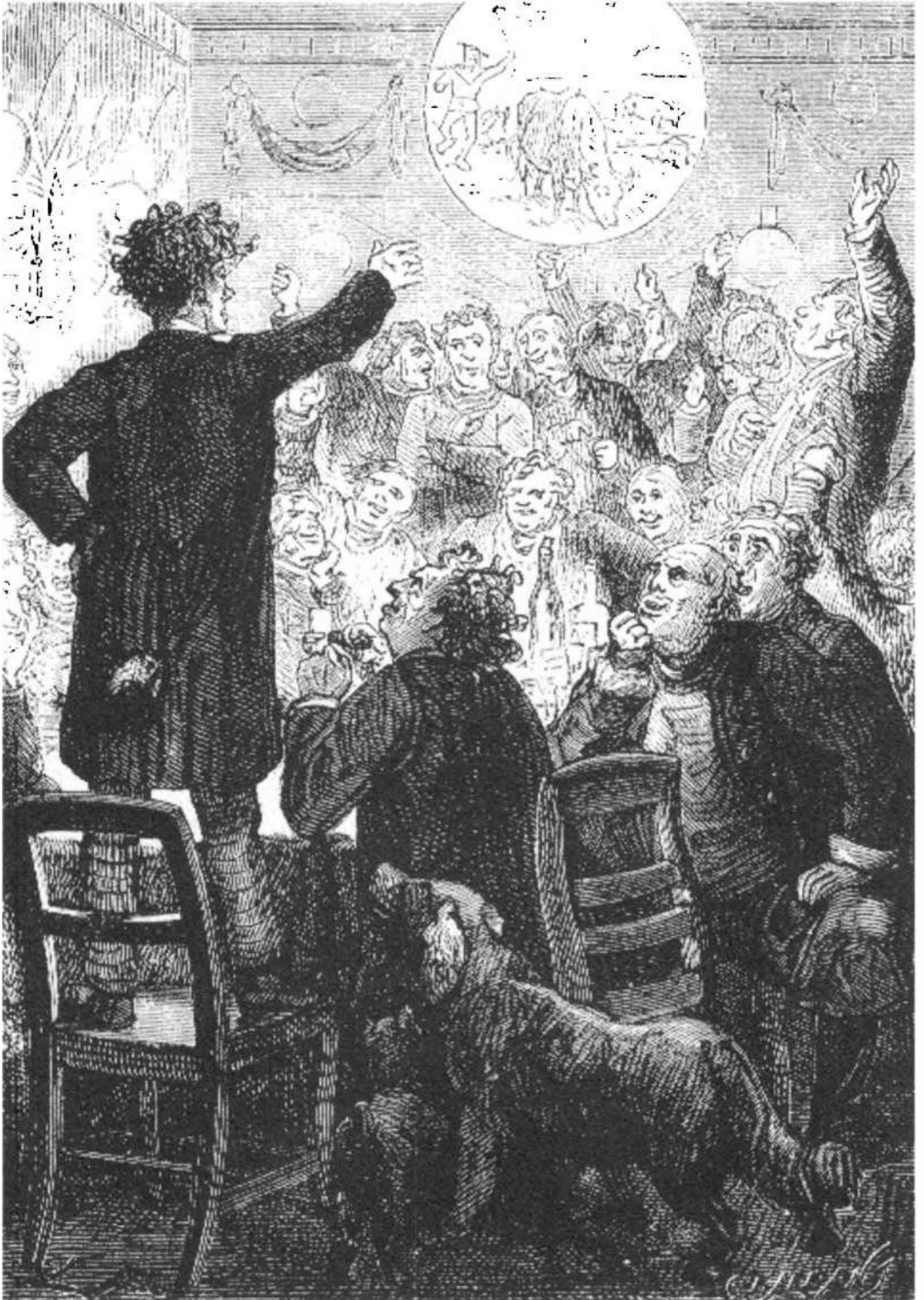
Bunun üzerine Belediye Başkanı bizzat söz aldı ve mükemmel bir doğaçlamayla, korkuyu ihtiyat örtüsü altına saklayan ödleğlerin ağızlarının payını verip, o örtüyü yurtsever bir elle yırttı.

O an salon alkıştan yıkılacak gibi oldu.

Oylama talep edildi ve alkışlar arasında gerçekleşti. Bağışlar ikiye katladı:

“Virgamen’a! Virgamen’a!”

O zaman Belediye Başkanı orduları harekete geçirmeye söz verdi ve kent adına, müstakbel generallerinden geriye galip dönecek olana, zaferin şan ve şerefi yanı sıra, Romalılar dönemindeki gibi bir tören vaat etti.

O sırada Eczacı Josse Liefrinck, aslında yenik düştüğü halde bunu kabullenmeyen bir inatçı olarak, bir yorum daha yapmak istedi. Roma'da zaferin galip generallere ancak beş bin düşman öldürdüklerinde mal edildiğine dikkat çekti...

"Tamam! Tamam!" diye bağırdı ahali, hezeyan içinde.

"Ve Virgamen'in nüfusu sadece üç bin beş yüz yetmiş beş olduğuna göre, aynı kişiyi birçok kez öldürmedikçe, bu iş biraz zor..."

Ama zavallı mantık adamının sözünü bitirmesine müsaade edilmedi ve fena halde tartaklanıp hırpalanarak, kapı dışarı edildi.

"Vatandaşlar," dedi o sırada, normalde perakende baharat satan Sylvestre Pulmacher, "vatandaşlar, bu korkak eczacı ne derse desin, ben, hizmetlerimi kabul ederseniz, beş bin Virgamen'lı öldürmeye söz veriyorum."

"Beş bin beş yüz!" diye haykırdı daha gözü pek bir vatansever.

"Altı bin altı yüz!" diye arttırdı baharatçı.

"Yedi bin!" diye bağırdı, Hemling Sokağının çırpılmış kremadan servet kazanan şekercisi Jean Orbideck.

"İhale edilmiştir!" diye bağırdı, başka kimsenin artırma yapmadığını gören Belediye Başkanı Van Tricasse.

Ve böylece, Şekerci Jean Orbideck Quiquendone birliklerinin başkomutanı oldu.

XII

ASİSTAN YGÈNE DOKTOR OX'UN HARARETLE REDDETTİĞİ MAKUL BİR TAVSİYEDE BULUNUYOR

“Demek öyle hocam!” diyordu Asistan Ygène, ertesi gün kocaman pillerinin haznesine kovalarca sülfürik asit boşaltırken.

“Evet!” diye devam etti Doktor Ox. “Haksız mıyım? Bütün bir milletin sırf fiziki gelişiminin değil, ahlak, saygınlık, siyasi anlayış ve yeteneklerinin de neye bağlı olduğunu görüyorsunuz! Tüm bunlar sadece bir molekül meselesinden ibaret...”

“Buna kuşku yok, ama...”

“Ama?...”

“Sizce işler biraz fazla ileri gitmedi mi? Bu garibanları aşırı heyecanlandırmamak gerektiğini düşünmüyor musunuz?”

“Yok! Hayır!” diye haykırdı doktor. “Hayır! Sonuna kadar gideceğim.”

“Nasıl isterseniz hocam, ama deney tatmin edici bir sonuca ulaştı gibi görünüyor, bence vakit geldi...”

“Neyin vakti?”

“Musluğu kapatmanın.”

“Daha neler!” diye bağırdı Doktor Ox. “Hele bir deneyin ... gırtlığınızı sıkarım!”

XIII

YÜKSEK BİR YERDEN TÜM İNSANI BAYAĞILIKLARA HÜKMEDİLDİĞİ BİR KEZ DAHA KANITLANIYOR

“Ne diyorsunuz?” diye sordu Belediye Başkanı Van Tricasse, Meclis Üyesi Niklausse’a.

“Bu savaşın gerekli olduğunu ve uğradığımız hakaretin öcünü alma zamanının geldiğini söylüyorum,” diye yanıtladı Meclis Üyesi.

“Pekâlâ!” diye karşılık verdi Belediye Başkanı, ters ters. “Bir daha tekrarlıyorum, Quiquendone halkı hakkını aramak için bu fırsattan faydalanmazsa, adına layık değil demektir.”

“Ben de daha fazla gecikmeden birliklerimizi toplayıp ileri sürmemiz gerektiğini iddia ediyorum.”

“Elbette bayım, elbette!” diye cevap verdi Van Tricasse. “Bana mı söylüyorsunuz bunları?”

“Evet, size söylüyorum, Sayın Belediye Başkanı. Ve gücünüze bile gitse, hep gerçeği duyacaksınız benden.”

“Siz de öyle Sayın Meclis Üyesi,” diye karşılık verdi, kendini kaybeden Van Tricasse. “Zira

gerçek sizinkinden ziyade benim ağzıma yakışır! Evet bayım, evet, her gecikme onur kınacı olacaktır. Quiquendone kenti dokuz yüz yıldır öcünü alacağı anı bekliyor ve ne dersiniz deyin, işinize gelsin ya da gelmesin, düşmanın üstüne yürüyeceğiz.”

“Ha! Demek böyle düşünüyorsunuz,” dedi Meclis Üyesi Niklausse, sert bir edayla. “Pekâlâ bayım! Gelmek istemiyorsanız, biz de sizsiz yürüyüşe geçeriz.”

“Belediye Başkanı’nın yeri en ön saftadır, bayım.”

“Meclis Üyesi’ninki de öyledir, bayım.”

“Her isteğime karşı çıkan sözlerinizle bana hakaret ediyorsunuz,” diye haykırdı, yumrukları vurduğu yerde patlayan mermiye dönüşmeye meyilli Belediye Başkanı.

“Siz de yurtseverliğimden şüphe duyarak bana hakaret ediyorsunuz,” diye bağırdı Niklausse, ateşe hazır bir top gibi.

“Quiquendone ordusunun iki güne kalmadan yürüyüşe geçeceğini söylüyorum size bayım!”

“Ben de size, düşmanın üzerine yürümemize kadar kırk sekiz saat geçmeyeceğini tekrar ediyorum, bayım!”

Bu konuşma parçasından, muhatapların tamamen aynı fikri savunduklarını anlamak zor değil. Her ikisi de savaş istiyor, ama aşırı heyecanları onları münakaşa etmeye itiyordu. Ne Niklausse Van Tricasse’ı dinliyordu ne de Van

Tricasse Niklausse'u. Bu önemli konuda zıt görüşlere sahip olsalar, Belediye Başkanı savaş, Meclis Üyesi barış isteseydi, didişme daha şiddetli olmazdı. İki eski dost birbirlerine sert bakışlar atıyorlardı. Hızlanan kalp atışlarından, kızarmış yüzlerinden, büzülmüş gözbebeklerinden, seğiren kaslarından, kükrer gibi çıkan seslerinden, birbirlerinin üstüne atlamaya hazır oldukları anlaşıyordu.

Neyse ki tam birbirlerine girmek üzerelerken çalan büyük bir duvar saati hasımları durdurdu.

“Nihayet vakit geldi, işte,” diye bağırdı Belediye Başkanı.

“Ne vakti?” diye sordu Meclis Üyesi.

“Gözetleme kulesine gitme zamanı.”

“Doğru. Ve siz bundan hoşlansanız da hoşlanmasanız da, ben gideceğim bayım.”

“Ben de.”

“Çıkalım!”

“Çıkalım!”

Bu son sözcükleri duyan biri, hasımların düello yapmak üzere araziye çıktıklarını sanabilirdi, ama bununla alakası bile yoktu. Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi'nin –yani şehrin en önemli iki şahsiyetinin– Belediye Sarayı'na gidip, her yana hâkim olan yüksek kuleye tırmanarak, birliklerinin güvenli bir şekilde ilerlemesini sağlayacak en iyi stratejik tedbirleri almak amacıyla civardaki kırsal incelemeleri kararlaştırılmıştı.

Bu hususta mutabık olmalarına rağmen, yol boyu, kınanmayı hak eden bir şevkle dalaşıp durdular. Haykırışları sokaklarda yankılanıyor, fakat yoldan geçen herkesin sesi aynı seviyede çıktığından kızgınlıkları doğal geliyor ve dikkat çekmiyordu. Bu koşullarda sakın biri ucube gibi görülürdü.

Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi, gözetleme kulesinin sundurmasına vardıklarında,

hiddetin son kertesindeydiler. Artık yüzleri kırmızı değil, solgundu. Hemfikir olsalar da, bu korkunç tartışma iç organlarında bazı kasılmalara yol açmıştı ve soluk benizleri öfkelelerinin son haddine vardığını kanıtlıyordu.

Kulenin dar merdiveninin başında, tam bir patlama yaşandı. İlk kim geçecekti? Döner merdivenin basamaklarını ilk önce kim çıkacaktı? Doğruyu söylemek gerekirse, bir itiş kakış oldu ve Meclis Üyesi Niklausse, kentin en yüksek yöneticisi olan üstüne borçlu bulunduğu hürmeti unutarak, Van Tricasse'ı şiddetle itti ve önden karanlık merdivene atıldı.

Birbirlerine en yakışksız sıfatları savurarak, ilk başta dörder dörder basamakları tırmandılar. Bu durumda, şehrin sokaklarına üç yüz elli yedi ayak yukarıdan bakan kulenin tepesinde korkunç bir olayın vuku bulacağından korkmamak elde değildi.

Lakin iki hasım çok geçmeden nefes nefese kaldılar ve bir dakika sonra, sekseninci basamakta büyük bir gürültüyle soluyarak ağır adımlarla devam ettiler.

O sırada -belki de soluk soluğa kalmaları yüzünden- öfkeleri yatışmasa da, en azından kendini bir dizi münasebetsiz niteleme halinde açığa vuramaz oldu. Susuyorlardı ve işin tuhafı, kentin üstünde yükseldikçe, taşkınlıkları azalıyor gibiydi. Ruhlarında bir nevi sakinleşme oluyordu. Beyinlerindeki kaynaşma, ateş-

ten uzaklaştırılan kahve cezvesinin köpüğü gibi çöküyordu. Neden?

Bu soruya hiçbir cevap veremeyiz; ama gerçek şu ki, iki hasım kent seviyesinden iki yüz yetmiş ayak yüksekteki sahanlığa ulaştıklarında kesinlikle saha sakın bir halde oturup, deyim yerindeyse öfke duymadan, birbirlerine baktılar.

“Amma da yüksek!” dedi Belediye Başkanı, kıpkırmızı yüzünü mendiliyle silerek.

“Çok yüksek!” diye yanıtladı Meclis Üyesi. “Hamburg’daki Saint-Michel Kulesi’ni on dört ayak geçtiğimizi biliyor musunuz?”

“Biliyorum,” diye cevap verdi Belediye Başkanı, Quiquendone’un en yetkili kişisinde mazur görülebilecek mağrur bir edayla.

Birkaç dakika sonra şehrin hatırı sayılır iki şahsiyeti, kule duvarındaki mazgal deliklerinden dışarı meraklı bakışlar atarak tırmanışlarını sürdürüyorlardı. Belediye Başkanı kafilenin başına geçmiş, Meclis Üyesi en ufak bir itirazda bulunmamıştı. Hatta Van Tricasse üç yüz dördüncü basamağa doğru yorgunluktan bitkin düştüğünde, Niklausse onu belinden dostça itti. Belediye Başkanı bu yardımı kabul etti ve kulenin tepesindeki platforma vardığı zaman:

“Teşekkürler Niklausse,” dedi nazikçe, “bu iyiliğinizin altında kalmayacağım.”

Demin kulenin dibinde, birbirini parçalamaya hazır iki vahşi hayvan varken, şimdi tepesinde iki dost duruyordu.

Hava muhteşemdi. Aylardan mayıstı. Güneş bütün buğuyu içmişti. Atmosfer son derece temiz ve berraktı! Göz, epey geniş bir alanda, en ufak nesneleri bile seçebiliyordu. Sadece birkaç mil ötede, Virgamen'in beyazlığı göz alan duvarları, şurada burada yükselen kırmızı damları, ışık lekeleriyle bezeli çan kuleleri fark ediliyordu. Yağma ve yangının tüm dehşetine kurban gidecek şehir buydu işte!

Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi, küçük bir taş sıraya, ruhları sıkı bir duygudaşlıkla kaynaşmış iki mert insan gibi yan yana oturmuş, nefes nefese, karşıya bakıyorlardı. Kısa bir sessizliğin ardından:

“Ne kadar güzel!” diye bağırdı Belediye Başkanı.

“Evet, hayranlık verici!” diye yanıtladı Meclis Üyesi. “Sizce de insanlık, küremsi dünyamızın kabuğunda sürünmekten ziyade, böyle yükseklerde kalmaya yatkın değil mi muhterem Van Tricasse?”

“Size katılıyorum, dürüst Niklausse,” diye cevap verdi Belediye Başkanı, “ben de sizin gibi düşünüyorum. Böyle, doğadan yayılan duygu daha iyi yakalanıyor! Bütün duyularla emiliyor! Filozoflar bu yüksekliklerde yetişmeli ve bilgiler buralarda, dünyanın sıkıntılarının üzerinde yaşamalı!”

“Platformu dolaşalım mı?” diye sordu Meclis üyesi.

“Platformu dolaşalım,” diye karşılık verdi Belediye Başkanı.

İki dost birbirlerinin kollarına yaslanarak, eskisi gibi soru ve cevaplarının arasında uzun esler vererek, ufkun her noktasını incelediler.

“Gözetleme kulesine çıkmayalı en az on yedi yıl oluyor” dedi Van Tricasse.

“Sanırım ben hiç çıkmadım,” diye yanıt verdi Meclis Üyesi Niklausse. “Ve buna pişmanım, çünkü bu yükseklikten manzara harika! Ağaçların arasından yılan gibi kıvrılan şu güzel Vaar Nehrini görüyor musunuz sevgili dostum?”

“Ve daha ilerde, Sainte-Hermandad tepeleri! Ufku nasıl da zarifçe kapıyorlar! Doğanın ağaçlarla gayet pitoresk bir şekilde düzenlediği şu kenar şeridine bakın! Ah! Tabiat, tabiat, Niklausse, insan eli asla onunla yarışamaz!”

“Büyüleyici bir şey eşsiz dostum,” diye cevap veriyordu Meclis Üyesi, “yemyeşil çayır-larda otlayan şu sürülere bakın, koyunlar, öküzler, inekler ...”

“Ve tarlalara giden çiftçiler! Sanki Arkadyalı çobanlar. Bir tek gaydaları eksik!”

“Ve bu verimli kırsalın üstünde, buğudan eser olmayan, masmavi gökyüzü! Ah! Niklausse, insan burada şair kesilir! Saint-Simon Stylite’in dünyadaki en büyük şairlerden biri olmamasını anlamıyorum doğrusu.”

“Belki de üstünde inzivaya çekildiği sütun yeterince yüksek olmadığı içindir!” diye karşılık verdi Meclis Üyesi, hafif bir tebessümle.

O sırada Quiquendone kariyonu harekete geçti. Berrak sesli çanlar en hoş ezgilerinden birini çaldılar. İki arkadaş kendilerinden geçmiş bir halde kalakaldılar.

Sonra Belediye Başkanı, huzur dolu bir sesle:

“Sahi dostum Niklausse,” dedi, “bu kulenin tepesine ne yapmaya gelmiştik biz?”

“Aslında kendimizi hayallere kaptırıyoruz,” diye cevapladı Meclis Üyesi.

“Ne yapmaya geldik buraya? diye tekrarlıyordu Belediye Başkanı.

“İnsani zaafların kirletmediği bu tertemiz havayı solumaya geldik,” diye yanıtladı Niklausse.

“Öyleyse artık geri inelim mi dostum Niklausse?”

“İnelim dostum Van Tricasse.”

Şehrin iki muteber şahsiyeti, gözlerinin önünde uzanan muhteşem manzaraya son bir bakış attılar. Sonra Belediye Başkanı öne geçip, yavaş ve ölçülü adımlarla inmeye başladı. Meclis Üyesi birkaç basamak ardından onu izliyordu. Yukarı çıkarken mola verdikleri sahanlığa ulaştılar. Daha şimdiden yanakları kızarmaya başlıyordu. Bir an durduktan sonra, yarım kalan inişlerine devam ettiler.

Bir dakikanın sonunda Van Tricasse, adım adım izlendiği hissine kapıldığı ve bundan “rahatsız olduğu” için, Niklausse’tan hızını azaltmasını rica etti.

Hatta bu rahatsızlıktan da öte bir şeydi, çünkü yirmi basamak daha aşağıda, kendisi biraz önden gidebilsin diye, Meclis Üyesine durmasını buyurdu.

Meclis Üyesi, Belediye Başkanı’nın keyfini beklemek için bir ayağı havada kalmaya

istekli olmadığı cevabını yapıştırıp, inmeyi sürdürdü.

Van Tricasse oldukça sert bir karşılık verdi.

Meclis Üyesi aile geleneklerine göre yeniden evlenmesi gereken Belediye Başkanı'nın yaşıyla ilgili kırıncı bir imada bulundu.

Belediye Başkanı, Niklausse'u bunun böyle geçip gitmeyeceğine dair açıkça uyarıp, yirmi basamak daha indi.

Niklausse her halükârda öne geçeceğini belirtti ve merdiven bir hayli dar olduğundan, o sırada koyu bir karanlık içinde bulunan iki muhterem zat arasında çarpışma yaşandı.

Bunun üzerine birbirlerine sarf ettikleri en yumuşak sözcükler kaba ve görgüsüz oldu.

"Göreceğiz, aptal hayvan," diye bağıırıyordu Belediye Başkanı, "savaşta ne gibi bir kahramanlık yapacağınızı ve hangi sırada yer alacağınızı göreceğiz!"

"Sizin önünüzdeki sırada, et kafalı ahmak!" diye cevap verdi Niklausse.

Sonra başka haykırışlar duyuldu. Sanki iki vücut birlikte yuvarlanıyordu...

Ne olmuştu böyle? Ruh halleri niye bu kadar hızlı değişmişti? Platformdaki kuzular iki yüz ayak aşağıda neden kaplana dönüşüyorlardı?

Sebepten ne olursa olsun, kulenin şamatayı duyan bekçisi gelip alt kapıyı açtı. Tam o sırada, gözleri dönmüş, yara bere içindeki hasımlar birbirlerinin saçlarını yoluyorlardı. Neyse ki yoldukları peruktu.

“Sizinle düelloda hesaplaşacağız!” diye haykırdı Belediye Başkanı, yumruğunu hasmının burnuna dayayarak.

“Ne zaman isterseniz!” diye kükredi Meclis Üyesi Niklausse, sağ ayağıyla müthiş bir tekme savurarak.

Nedendir bilinmez kendisi de pek kızgın olan bekçi bu meydan okuma sahnesini gayet doğal buldu. Ne gibi bir kişisel galeyanın onu da olaya katılmaya ittiği meçhuldü, ama neticede kendini tuttu ve yakında Belediye Başkanı Van Tricasse’la Meclis Üyesi Niklausse arasında bir düello gerçekleşeceğini tüm mahalleye yaymaya gitti.

XIV

OLAYLAR ÖYLE İLERİ GİDİYOR Kİ, QUIQUENDONE SAKİNLERİ, OKURLAR, HATTA YAZAR, DERHAL BİR ÇÖZÜM İSTİYORLAR

Bu son hadise Quiquendone ahalisinin taşkınlığının ne denli yükseldiğini kanıtlıyor. Kentteki en eski ve –hastalık yayılmadan evvel– en nazik iki dostun bu şiddet derecesine varmaları olacak şey değildi! Üstelik bu, kulenin tepesinde eski duygudaşlıklarının, sevecen içgüdülerinin, düşünceli mizaçlarının yeniden üste çıkmasından sadece birkaç dakika sonra olmuştu!

Doktor Ox olan biteni öğrenince sevincini bastıramadı. İşlerin sarpa sardığını gören asistanının uslamlamalarına direniyordu. Zaten onlar da genel taşkınlıktan paylarına düşeni almışlardı. Halkın geri kalanından daha az heyecanlı değillerdi ve Belediye Başkanı'yla Meclis Üyesi'ninkine denk bir kavganın eşiğine geldiler.

Üstelik bir sorunun diğer hepsinin önüne geçtiğini ve tasarlanan düelloları Virgamen

meselesinin sonrasına ertelediğini söylemek lazım. Kimsenin kanını boşuna akıtmaya hakkı yoktu, çünkü son damlasına kadar, tehlike-deki vatana aitti.

Vaziyet sahiden ciddiydi ve artık geri adım atılamazdı.

Belediye Başkanı Van Tricasse, kendisine cesaret veren tüm savaçılık şevkine rağmen, düşmana uyarıda bulunmadan saldırmak gerektiğine inanmamıştı. O yüzden korucu Bay Hottering vasıtasıyla, 1195'te Quiquendone topraklarında işlenen hak ihlali dolayısıyla Virgamenlilerden tazminat talep etmişti.

Virgamen yetkilileri ilk önce neyin söz konusu olduğunu tahmin edememişler ve korucu, resmi sıfatına karşın saygısızca baştan savılmıştı.

Bunun üzerine Van Tricasse şekerci generalin yaverlerinden birini yolladı. Arpa özü şekerlemesi imalatçısı ve gayet sert ve cesur bir adam olan vatandaş Hildevert Shuman, Virgamen yetkililerine 1195'te Belediye Başkanı Natalis Van Tricasse'ın özenle kaleme aldığı tutanağın aslını götürdü.

Virgamen yetkilileri kahkahalarla güldüler ve yaver de korucuyla aynı muameleye maruz kaldı.

O zaman Belediye Başkanı şehrin ileri gelenlerini topladı. Ültimatom olarak, dikkat çekici ve sert bir mektup yazıldı; mektupta *casus belli* açıkça ifade edilmiş ve suçlu kente,

Quiquendone'a ettiği hakareti tazmin etmesi için yirmi dört saat mühlet verilmişti.

Mektup gitti ve birkaç saat sonra, yeni bir hakaret anlamına gelen küçük parçalar halinde yırtılmış olarak geri döndü. Quiquendone-luların sabırlılığını uzun zamandır bilen Virgamenliler onlarla, talepleriyle, *casus belli*'leri ve ultimatolarıyla dalga geçiyorlardı.

Artık yapılacak tek bir şey kalmıştı: Silahların büyüüne inanmak, savaş tanrısını yardıma çağırarak ve Prusya yöntemini kullanarak tam manasıyla hazır olmalarından evvel Virgamenlilerin üstüne çullanmak.

Bağrış çağrıışların, azarlamaların, tehditkâr el hareketlerinin daha önce örneğine rastlanmamış bir şiddetle birbirine karıştığı tantanalı bir oturumda Meclis'in aldığı karar buydu. Bir deliler meclisi, ecinniler toplantısı ya da satanistler kulübü bile daha gürültülü patırtılı olmazdı.

Savaş ilan edilir edilmez, General Jean Orbideck birliklerini topladı; iki bin üç yüz doksan üç nüfuslu şehrin iki bin üç yüzden fazla savaşçısı vardı. Kadın, çocuk ve yaşlılar da askerlik çağındaki erkeklere katılmışlardı. Kesici veya bereleyici her nesne bir silah olmuştu. Kentteki tüfeklere elkoyulmuştu. İki si horozsuz beş tane bulunmuş ve öncü kola dağıtılmıştı. Ağır silah birliği, şatonun, tarihte ilk toplardan biri olarak bahsedilen, 1339'da Quesnoy saldırısında ele geçmiş ve beş asırdır

ateşlenmemiş eski topundan ibaretti. Zaten sözü geçen silahta kullanmak için ne mutlu ki fırlatılacak hiç mermi de yoktu. Ama alet bu haliyle bile, düşmanı hâlâ etkileyebilirdi. Kesici-delici silahlara gelince, antikalar müzesi yanı sıra genelde kiler ve *mutfak* adıyla bilinen şu özel silahlıklardan bulunup çıkarılmışlardı: Taş baltalar, miğferler, topuzlar, Fransız savaş baltaları, muhtelif mızrak ve kılıçlar, teberler, vs... Ama cesaretin, haklılığın, yabancılara yönelik nefretin, intikam arzusunun daha gelişmiş aletlerin yerini tutması ve modern mitralyözlerin, kuyruktan dolma topların yerini alması gerekirdi – en azından öyle umuluyordu.

Bir denetleme yapıldı. Yoklamada tek bir yurttaş eksik çıkmadı. Huysuz bir hayvan olan atının üzerinde pek sağlam durmayan General Orbideck ordunun önünde üç defa yere düştü; fakat yaralanmadan tekrar kalktı ki bu olumlu bir alamet addedildi. Belediye Başkanı, Meclis Üyesi, Asayiş Komiseri, Başyargıç, Defterdar, Bankacı, Rektör, kısacası şehrin bütün ileri gelenleri en ön safta yürüyorlardı. Anneler, kız kardeşler, kızlar, bir damla gözyaşı dahi dökmediler. Kocalarını, babalarını, erkek kardeşlerini savaşa teşvik ediyor, hatta gözü pek Bayan Van Tricasse'ın emri altında artçı kuvveti oluşturarak, peşlerinden gidiyorlardı.

Çığırtnan Jean Mistrol'un borazanı yankılandı; ordu sarsıldı, meydanı terk etti ve vahşi çığlıklar atarak, Audenarde Kapısı'na yöneldi.

Sıranın başı tam şehir surlarını aşacaktı ki bir adım önüne atıldı.

“Durun! Durun! Delirdiniz mi, siz?” diye haykırdı. “Bekleyin biraz! Musluğu kapamama izin verin! Kana susamış değilsiniz ya! Sessiz, sakın, iyi yürekli kentsoylularsınız! Böyle yanıp tutuşmanız hocamın kabahati, Doktor Ox’un hatası! Bu bir deney! Oksihidrat gazıyla aydınlatma bahanesiyle, sizi...”

Asistan kendinden geçmişti; ama lafını bitiremedi. Doktorun sırrını ağzından kaçırmak üzereyken, Doktor Ox tarifsiz bir hiddetle zavallı Ygène’in üstüne atılarak, çenesini yumruk darbeleriyle kapattı.

Ortalık muharebe meydanına döndü. Ygène’i görünce duran Belediye Başkanı, Meclis Üyesi ve diğer saygıdeğer şahsiyetler de öfkelerine kapılarak, hiçbirine kulak asmaksızın, iki yabancının üstüne çullandılar. Dövülüp hırpalanan Doktor Ox ve asistanı, Van Tricasse’ın emriyle, tam nezarethaneye götürüleceklerken...

XV

ÇÖZÜM PATLIYOR

... müthiş bir patlama yankılandı. Quiquendone'u saran tüm atmosfer tutuşmuş gibiydi. Kayan bir yıldızı andıran, olağanüstü yoğun ve parlak bir alev topu gökyüzüne fırladı. Gece olsa, bu yangın on fersah uzaktan fark edilirdi.

Bütün Quiquendone ordusu Kapusen keşişleri gibi yere yatmıştı... Neyse ki hiç kurban verilmemişti: Birkaç sıyrık ve önemsiz yere, hepsi o kadar. Şans eseri o anda atından düşmeyen şekercinin sorgucu alazlanmış olsa da, başka yara almamıştı.

Ne olmuştu peki?

Çok geçmeden öğrenileceği üzere, gaz fabrikası havaya uçmuştu sadece. Muhtemelen, doktor ve yardımcısının yokluğunda, bir ihtiyatsızlık yapılmıştı. Nasıl ve niçin olduğu bilinmiyordu, ama içinde oksijen bulunan depoya hidrojen ihtiva eden arasında bir iletişim kurulmuştu. Bu iki gazın birleşmesinden oluşan patlayıcı karışım dikkatsizlik sonucu ateş almıştı.

Bu her şeyi değiştirdi; fakat ordu yeniden ayağa kalktığında, Doktor Ox ve Asistan Ygène ortadan yok olmuşlardı.

XVI

ZEKİ OKUR, YAZARIN TÜM ÖNLEMLERİNE RAĞMEN DOĞRU TAHMİNDE BULUNDUĖUNU ANLIYOR

İnfilaktan sonra, Quiquendone hemen eskiden olduğu sakin, ağırkanlı ve Flaman şehir haline geri dönmüştü.

Zaten büyük bir heyecan yaratmayan patlamayı müteakip herkes, nedenini bilmeden otomatik bir şekilde evinin yolunu tuttu. Belediye Başkanı Meclis Üyesi'nin, Avukat Schut Doktor Custos'nun, Frantz Niklausse rakibi Simon Collaert'in kolunda, hepsi sessiz ve sakin, Virgamen'ı ve intikamı çoktan unutmuşlardı, hatta ne olup bittiğinin bilincinde bile değillerdi. General reçellerine, yaveri arpa özü şekerlemelerine dönmüştü.

Her şey eski sükûnetine kavuşmuş, insanlar, hayvan ve bitkiler, hatta Audenarde Kapısı'ndaki, patlamanın doğrulttuğu –bu tür patlamalar bazen şaşırtıcı olabiliyor– kule bile alışıldık yaşantısına dönmüştü!

Ve o zamandan beri Quiquendone kentinde ne başkasından daha yüksek çıkan bir kelime, ne de bir tartışma oldu. Artık ne politika kalmıştı, ne kulüp, ne mahkeme, ne de polis memuru! Komiser Passauf'un makamı yeniden arpalık olmaya başladı. Maaşı kesilmediyse, bunun sebebi Belediye Başkanı ve Meclis Üyesi'nin bir türlü onun hakkında bir karar almaya karar verememeleriydi. Öte yandan, kendisi bundan şüphelenmese de, zaman zaman, teselli bulmaz Tatanémance'ın rüyalarına girmeyi sürdürüyordu.

Frantz'ın rakibine gelince... Yüce gönüllü delikanlı, güzel Suzel'i, onunla bu olaylardan beş altı yıl sonra evlenmek için sabırsızlanan âşığına bıraktı.

Bayan Van Tricasse, istenen süre zarfında, yani on yıl sonra öldü ve Belediye Başkanı güzel kuzini Matmazel Pélagie Van Tricasse'la, bilahare yerini alması gereken şanslı fani için mükemmel şartlarda evlendi.

XVII

DOKTOR OX'UN TEORİSİ AÇIKLIĞA KAVUŞUYOR

Şu esrarengiz Doktor Ox ne yapmıştı, peki? Uyduruk bir deney, yaptığı başka bir şey değildi.

Gaz borularını döşedikten sonra, araya tek bir hidrojen atomu katmaksızın, Quiquendo-ne'daki kamu binalarını, sonra özel konutları ve en nihayet sokakları saf oksijene boğmuştu.

Atmosfere bu kadar yüksek dozda yayılan tatsız ve kokusuz oksijen, solunduğu zaman, organizmada ciddi bozukluklara yol açar. Oksijene doymuş bir ortamda yaşandığı takdirde, sinirli, aşırı heyecanlı olunur, içten içe yanıp tutuşulur!

Normal havaya dönülür dönülmez, yine eskiden olunduğu hale gelinir. Gözetleme kulesinin tepesinde Meclisi Üyesi ve Belediye Başkanı'nın başına gelen de buydu: Oksijen ağırlığı dolayısıyla alt tabakalarda kaldığından, kendilerini solunabilir bir havada bulmuşlardı.

Öte yandan, böylesi koşullarda yaşayıp ruh kadar bedeni de fizyolojik bakımdan değişti-

ren o gazı soluyunca, tıpkı aşırı bir yaşam süren şu deliler gibi çabuk ölünür!

O yüzden, Hızır gibi yetişen bir patlamanın Doktor Ox'un fabrikasını yok ederek bu tehlikeli deneye son vermesi Quiquendone'lular için hayırlı oldu.

Özet ve sonuç olarak, erdem, cesaret, kabiliyet, zekâ, hayal gücü, tüm bu nitelik ya da yetenekler sadece bir oksijen meselesinden ibaret olabilir mi acaba?

Doktor Ox'un teorisi buydu, ama saygıdeğer Quiquendone şehrinin sahne olduğu ipe sapa gelmez deneyine rağmen onu kabul etmeme hakkı mevcuttur.